

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ

КОЛЕНКО Наталія Олександрівна

(група ГФ-310м)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

СОЦІОЛІНГВАЛЬНІ ПАРАМЕТРИ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ ЦИФРОВОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ

Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), основна мова – англійська
Кваліфікація	магістр філології

Науковий керівник –
к.філол.н., доц. Н.В. Лазебна

Національний університет «Запорізька політехніка»
Інститут, факультет ЕГІ, гуманітарний факультет
Кафедра теорії та практики перекладу
Ступінь вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 035 «Філологія»
Освітня програма (спеціалізація) 035.041 «Філологія (германські мови та літератури (переклад включно)), перша – англійська»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
проф. Приходько А. М.
«16» грудня 2021 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
Коленко Наталії Олександрівні

1. Тема кваліфікаційної роботи: Соціолінгвальні параметри англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики
керівник кваліфікаційної роботи Лазебна Наталія Валеріївна, к. ф. н., доцент затверджені наказом закладу вищої освіти від «17» листопада 2021 р. № 450
2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи 16 грудня 2021 р.
3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи: Chafe W. Discourse, consciousness, and time. The flow and displacement of conscious experience in speaking and writing; Fedorenko N.D. Scientific discourse as modern linguistics inquiry subject; Schiffrin D. Approaches to Discourse.
4. ЗМІСТ розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що їх належить розробити): Теоретико-методологічні засади дослідження англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики. Поняття «дискурс» та «текст» у сучасних лінгвістичних студіях. Англомовний дискурс цифрової гуманітаристики. Міждисциплінарність англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики. З'ясування аспектів вивчення англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики. Методологічні підвалини англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики. Особливості текстів англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики. Текстуальні ознаки та лінгвальні особливості англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики. Формально-структурні характеристики текстів англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики. Візуальний аналіз тексту цифрової гуманітаристики. Змістовні конституенти текстів англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики. Мовні особливості текстів англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): _____

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
I	Лазебна Н. В., к. філол. н., доцент		
II	Лазебна Н. В., к. філол. н., доцент		
Нормоконтроль	Підгорна А. Б., к. філол. н., доцент		

7. Дата видачі завдання « 7 » вересня 2021 року.

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	вересень 2021	виконано
2.	Розробка завдання на кваліфікаційну роботу	вересень 2021	виконано
3.	Складання календарного плану кваліфікаційної роботи	вересень 2021	виконано
4.	Збирання матеріалу для написання 1 та 2 розділів	вересень–жовтень 2021	виконано
5.	Підготовка розділу 1	жовтень 2020	виконано
6.	Підготовка розділу 2	листопад 2020	виконано
7.	Підготовка вступу	листопад 2020	виконано
8.	Написання вступу і загальних висновків роботи	листопад–грудень 2021	виконано
9.	Оформлення кваліфікаційної роботи	грудень 2021	виконано
10.	Нормоконтроль	1-10 грудня 2021	виконано
11.	Рецензування кваліфікаційної роботи	10-12 грудня 2021	виконано
12.	Захист кваліфікаційної роботи	20 грудня 2021	виконано

Студент(ка)

Коленко Н.О.

Керівник кваліфікаційної роботи

Лазебна Н. В.

РЕФЕРАТ

КР: 104 с., 6 рис., 1 додаток, 135 джерел.

Об'єкт дослідження – англомовний дискурс цифрової гуманітаристики.

Мета роботи – дослідити і проаналізувати соціолінгвальні параметри англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики.

Методи дослідження – загальнонауковий метод аналізу й синтезу інформації, описовий та структурно-функціональний методи, а також методи текстового, компонентного, лексичного, контекстного, лінгвостилістичного аналізу та суцільної вибірки.

У першому розділі кваліфікаційної роботи викладені теоретичні основи визначення сутності понять «дискурс» і «текст» у сучасних лінгвістичних студіях, з'ясування аспектів вивчення англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики, а також розглядаються методологічні підвалини та міждисциплінарність досліджуваного типу дискурсу. У другому розділі аналізуються текстуальні ознаки, визначаються лінгвальні особливості англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики, досліджуються формально-структурні характеристики текстів досліджуваного типу дискурсу, здійснюється аналіз мовних особливостей текстів англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики.

АНГЛОМОВНИЙ ДИСКУРС, ЛІНГВОПРАГМАТИКА, ТЕКСТ, ЦИФРОВА ГУМАНІТАРИСТИКА, ТЕКСТУАЛІЗАЦІЯ, КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ, МОВЛЕННЄВІ АКТИ.

ЗМІСТ

Завдання на роботу	
Реферат	
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЙНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ ЦИФРОВОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ	11
1.1. Поняття «дискурс» та «текст» у сучасних лінгвістичних студіях.....	11
1.2. Англomовний дискурс цифрової гуманітаристики	16
1.2.1. Міждисциплінарність англomовного дискурсу цифрової гуманітаристики	20
1.2.2. З'ясування аспектів вивчення англomовного дискурсу цифрової гуманітаристики	30
1.3. Методологічні підвалини дослідження англomовного дискурсу цифрової гуманітаристики	37
РОЗДІЛ 2. ТЕКСТУАЛЬНІ ОЗНАКИ ТА ЛІНГВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ ЦИФРОВОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ	41
2.1. Особливості текстів англomовного дискурсу цифрової гуманітаристики	41
2.2. Формально-структурні характеристики текстів англomовного дискурсу цифрової гуманітаристики	46
2.3. Візуально-графічні засоби текстів цифрової гуманітаристики..	61
2.4. Змістовні конституенти текстів англomовного дискурсу цифрової гуманітаристики	64
2.5. Мовні особливості текстів англomовного дискурсу цифрової гуманітаристики	69
2.5.1. Лексичний аналіз текстів англomовного дискурсу	

	6
цифрової гуманітаристики	74
2.5.2. Синтаксичні засоби	79
ВИСНОВКИ	87
SUMMARY	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	92
ДОДАТКИ	103
Додаток А. Тези «Становлення поняття англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики»	103

ВСТУП

Адаптація науки і освіти до умов активного дослідження інформаційного середовища стає поштовхом для створення нового напрямку, який активно набуває наукового і дисциплінарного статусу – «цифрової гуманітаристики» або «цифрових гуманітарних наук». Витоками цифрової гуманітаристики вважають середину ХХ ст. – з початку розвитку «гуманітарної інформатики» (використовуваний у публікаціях переклад з англ. «humanity computing»). За висловом К. Хейліс перейменування «гуманітарної інформатики» на «цифрову гуманітаристику» відбулося у 1990-х роках, тобто здійснився «перехід діяльності з низькопрестижного статусу служби підтримки у справжнє інтелектуальне починання із власною професійною практикою», а саме семантично змістились пріоритети з комп'ютерних засобів на домінування власне гуманітарних наук у контексті їх розвитку у цифровому суспільстві.

Актуальність дослідження визначається концептуальними завданнями систематизації цифрових гуманітарних досліджень, здійснюваних на різних рівнях теоретичного узагальнення і практичного призначення, а також з метою мінімізації можливих ризиків в результаті генерації цифрових практик без адекватної гуманітарної експертизи та необхідністю представити її у вигляді суворо впорядкованої системи, яка б відповідала сучасному рівню розвитку науки і запитам практики. Виявлено дослідницький інтерес до англomовного дискурсу цифрової гуманітаристики у комунікативно-прагматичному аспекті. Незважаючи на стрімкий розвиток, проблематика вивчення дискурсу галузі цифрової гуманітаристики в сучасних лінгвістичних студіях залишається недостатньо висвітленою адже є достатньо новим лінгвальним феноменом та обумовлює доцільність обраної теми дослідження кваліфікаційної роботи.

З кожним днем у цифровому суспільстві виникають нові концепції, творчі напрямки, засоби та техніки створення цифрових об'єктів, що

вербалізуються шляхом осмислення, інтерпретації та опису і, як наслідок, цей процес призводить до виникнення великого обсягу мовного матеріалу та експансії дискурсу цифрової гуманітаристики. Оскільки англомовний дискурс цифрової гуманітаристики визнається глобалізованою системою, то, відповідно, міжнародна англійська мова описує інновації досліджуваної галузі, відображаючи їх на лексичному та стилістичному рівнях, внаслідок чого англомовні тексти видаються вельми репрезентативними для англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики в цілому.

Серед лінгвістів, що зробили значний вплив на дослідження теорії дискурсу та лінгвістики тексту, були Н. Д. Арутюнова, М. Г. Бахтізіна, І. Р. Гальперін, В. З. Дем'янков, В. І. Карасик, А. А. Кібрік, М. Л. Макаров, О. І. Москальська, В. Є. Чернявська, Р. Барт, Т. А. ван Дейк, Дж. Серль, П. Серіо, Ч. Морріс, А. Ж. Греймас, Ж. Курте та ін. Крім того, зважаючи на складність матеріалу дослідження, виявилось необхідним звернутися до робіт з цифрової гуманітаристики – Л. В. Земнухова, Е. Ю. Журавльова, А. Ю. Володін, Д. Голамбіа, Е. Джонсон, А. Хемпшир, Х. Монсон, П. Бергер, Д. Бібер, Дж. Майерс та ін., які склали допоміжну базу дослідження.

Зв'язок роботи з науковими темами. Кваліфікаційну роботу виконано в межах ініціативної наукової теми кафедри теорії та практики перекладу Національного університету «Запорізька політехніка» № 61121 «Когнітивно-дискурсивна організація текстового простору міжкультурної (кроскультурної) комунікації». Тема роботи затверджена наказом ректора № 450 від 17.11.21 р.

Об'єкт дослідження – англомовний дискурс цифрової гуманітаристики.

Предмет дослідження – вербальні та невербальні особливості текстів англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики.

Мета дослідження – ідентифікувати соціолінгвальні особливості англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики.

Відповідно до мети визначені такі **завдання** дослідження:

- розкрити зміст вихідних понять (дискурс, текст, цифрова гуманітаристика);
- визначити соціолінгвальні параметри англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики;
- виявити текстуальні ознаки та лінгвальні особливості англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики;
- ідентифікувати лінгвальні та екстралінгвальні особливості текстів англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики.

Матеріалом дослідження слугували тексти англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики, корпуси англомовних текстів, інтернет-видання досліджуваної галузі, статті, освітні матеріали, розгорнуті анотації з сайтів журналів: «Merriam-webster», «Newscientist», «Github», «Scientific-american», «Manchester-1824», «Digital-humanities».

У процесі аналізу було застосовано такі **методи дослідження**: *системно-функціональний метод* – для вивчення функціонування мовних одиниць; *метод компонентного аналізу* – для встановлення структури плану змісту лексико-семантичних одиниць; *метод стилістичного аналізу* – для вивчення стилістичних особливостей аналізованих текстів; *метод словникових дефініцій* – для дослідження специфіки функціонування лінгвальних одиниць; *компаративний метод* – для виявлення особливостей та відмінностей лексико-семантичних засобів формування текстів.

Наукова новизна роботи полягає у дослідженні текстуальних ознак та лінгвальних особливостей англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики. Дослідження також фокусується на лексичних, синтаксичних та позамовних особливостях текстів, аналізі змістовних конститuentів англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики та визначені комунікативних стратегій і тактик такого типу дискурсу.

Теоретичне значення полягає у необхідності визначення поняття англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики; спробі розглянути англомовний дискурс цифрової гуманітаристики через дослідження

формально-структурних характеристик та змістовних конститuentів текстів; систематизації вже існуючих досліджень, узагальнення теоретичних положень та їх аналізу у сучасних лінгвістичних студіях, що мають пряме відношення до цієї роботи.

Практичне значення дослідження полягає, перш за все, в можливості застосування отриманих результатів для подальших досліджень англomовного дискурсу цифрової гуманітаристики, та робіт з вивчення функціонування англomовних текстів цифрової гуманітаристики.

Апробацію результатів роботи здійснено на ІХ Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції молодих вчених та здобувачів вищої освіти «Мови та літератури в полікультурному суспільстві» (на базі факультету іноземних мов Маріупольського державного університету, 10 листопада). За результатами конференцій було опубліковано тези доповіді за темою *«Становлення поняття англomовного дискурсу цифрової гуманітаристики»*.

Структуру кваліфікаційної роботи зумовлено науковою логікою дослідження, його метою та поставленими завданнями. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (135 найменувань) та додатку (опубліковані тези). Загальний обсяг роботи – 104 с.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЙНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ ЦИФРОВОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ

1.1. Поняття «дискурс» та «текст» у сучасних лінгвістичних студіях

Розгляд та аналіз соціолінгвальних та дискурсивних властивостей англomовного дискурсу цифрової гуманітаристики потребує огляду теоретичних засад розмежування таких понять як «дискурс» та «текст». Незважаючи на розлогу інтерпретацію досліджуваних явищ вони все ще не мають чітких меж і на сьогоднішній день існує безліч їх визначень в лінгвістичних студіях. У цьому і полягає головна складність вивчення дискурсу та тексту – у складності однозначного тлумачення цих понять.

Для подальшого дослідження та визначення особливостей тексту цифрової гуманітаристики необхідно розглянути теорію тексту, так як текст є вербальною складовою, що полягає у центрі дискурсу досліджуваної галузі. Текст, як цілісний феномен, став об'єктом лінгвістичного дослідження в другій половині ХХ ст. в роботах В. Дресслера, Х. Ізенберга, П. Хартмана, Г. А. Золотової, І. Р. Гальперіна, Г. Я. Солганіка та ін. Отримані в різних сферах спостереження структури і закономірностей функціонування тексту дозволили інтерпретувати його як лінгвістичну одиницю (мови або мовлення), а не тільки як сукупність подібних одиниць. Сформульований термінологічний апарат дозволив трансформувати накопичені дані в лінгвістичну сферу і включити їх в наукову парадигму.

Великий внесок у розвиток західноєвропейської теорії лінгвістики тексту зробила чеська лінгвістична школа, під впливом якої у другій половині ХХ ст. і почала формуватися лінгвістична теорія тексту. Також визначним здобутком розвитку лінгвістики тексту є доробок Т. ван Дейка, який вже у другій половині 70-х років перейшов до дискурсивної термінології. На сьогоднішній день досі існує проблема визначення поняття

«текст». Множинність визначень тексту як лінгвістичного феномену обґрунтовано тим, що текст надзвичайно багатопланове явище [96, с. 46]. Первинно, текст розглядається як результат індивідуальної мовленнєвої діяльності. На думку багатьох вчених, індивід висловлює думку не за допомогою окремих висловлювань, а продукуючи цілі тексти. І якщо визнати історичну первинність мовлення по відношенню до мови, то саме текст обумовлює безпосередньо мовну систему, будучи (вже не в індивідуальному, а в узагальненому вигляді), згідно з визначенням Л. В. Щерби, «мовним матеріалом» [79, с. 261]. Так як продуктом мовленнєвої діяльності є тексти, що мають індивідуальний характер, то у соціально узагальнюючих текстах, ми отримуємо абстрактну мовну систему, яка надає можливість і засоби для подальшої мовленнєвої діяльності [79, с. 262].

Відомою є точка зору, згідно з якою текстами доцільно вважати лише зафіксовану на листі мову. Лише в письмовому тексті проявляються в повній мірі всі його ознаки. В. М. Головін міркує про те, що спостереження над функціонуванням мови – це пошук в ньому закономірностей, «острівців організованості» [22, с. 87].

Текст, будучи таким «острівцем організованості», «результатом свідомої обробки мовного вираження», має бути позбавлений спонтанності. Саме з цим пов'язана прив'язка тексту до письмової форми, яка, на відміну від усної, характеризується підготовленістю, продуманістю. Однак, більшість науковців цілком справедливо охоплюють поняттям тексту письмову і усну форми реалізації мови.

У лінгвістиці поняття «дискурс» розпочали інтерпретувати нещодавно. До середини минулого століття лінгвісти розглядали мову з формальної точки зору – як абстрактну систему, яка досить «технічно» використовується людьми у певній ситуації і відповідно до їх цілей дискурс підлягає формалістському аналізу, але одним їм обмежитися не може [25, с. 25]. Функціоналісти (О. В. Яснінська, А. Потебня, О. Єсперсен) розглядають не тільки форму існування мови, а й виконувани нею функції. Вони вважають,

що мова має певну формальну структуру в залежності від цілей, для яких вона використовується. Формально-структурний підхід до вивчення мови дозволяв розібратися в тому, як мова влаштована, але в другій половині ХХ століття проблемне поле науки розширилося, і лінгвісти стали вивчати функціонування мови. До 1970-80-х років на зміну формально-структурної прийшла функціонально-комунікативна парадигма, в якій враховується людський фактор, і мовні явища стали розглядатися з точки зору особистісного підходу в контексті їх вживання [82, с. 234].

Для більш точного розуміння поняття «дискурс», розглянемо декілька лінгвістичних визначень. Отже, О. Р. Четверікова, розглядаючи поняття дискурсу щодо поняття тексту, надає таке визначення: «Під дискурсом слід розуміти текст(и) в нерозривному зв'язку з ситуативним контекстом: у сукупності з соціальними, культурно-історичними, ідеологічними, психологічними та іншими факторами, із системою комунікативно-прагматичних і когнітивних установок цілей автора, який взаємодіє з адресатом, що обумовлює особливу – ту, а не іншу – впорядкованість мовних одиниць різного рівня при втіленні в тексті» [76, с. 234]. О. Р. Четверікова приходить до висновку, що текст є результатом дискурсу, тому що являє собою формальну структуру, яка впливає з комунікативного процесу, що характеризується дискурсом [76, с. 237].

Інше розгорнуте визначення дискурсу, яке ґрунтується на тексті, належить Т. А. Воронцова: «Дискурс – це довільний фрагмент тексту, що складається більш ніж з одного речення або незалежної частини речення. Часто, але не завжди концентрується навколо певного опорного концепту та створює загальний контекст, який описує об'єкти, обставини, часи, вчинки, визначаючись не тільки послідовністю речень, скільки загальним для утворюючого дискурсу і його інтерпретатора світом, який будується у ході розгортання дискурсу» [18, с. 31]. Т. В. Семигіна наводить наступне визначення: «Дискурс – це таке використання мови, яке в силу використання тих чи інших граматичних і лексичних схем висловлює особливу

ментальність або ідеологію» [72, с. 324].

Також у зв'язку з великим спектром дискурсивних підходів Т. ван Дейк пропонує розрізняти два визначення дискурсу. У широкому сенсі дискурс є комплексною комунікативною подією, що відбувається між адресантом і адресатом (спостерігачем), в певному часовому та просторовому контексті. Комунікативний акт може бути мовним, письмовим, а також мати вербальні і невербальні складові. У вузькому сенсі дискурс це текст усний чи письмовий з урахуванням присутності тільки однієї вербальної складової. З цих позицій термін «дискурс» позначає завершений або не завершений продукт комунікативної дії, його письмовий чи усний результат, який інтерпретується реципієнтами [96, с. 46].

Аналізуючи розмежування понять «дискурс» та «текст», наведемо твердження Т. А. ван Дейка, яке вказує на те, що під текстом розуміють переважно абстрактну, формальну конструкцію, під дискурсом – різні види її актуалізації, які розглядають під кутом зору ментальних процесів і у зв'язку з позалінгвальними факторами [96, с. 122]. Конкретно кажучи про тексти цифрового мистецтва, які часто вважають приналежними до дискурсу цифрової гуманітаристики, посилаючись на Є. К. Погорського, то їм як і художній літературі, притаманне конкретно-образне уявлення про життя і, як науковим текстам, – абстраговане, логіко-понятійне, об'єктивне відображення дійсності в науковій мові [65].

У теперішній час широко використовують термін «дискурс». Його вживають разом із такими поняттями, як «мовлення», «текст», «функціональний стиль». Проте саме поняття «дискурс» є складним для визначення. Перехід лінгвістичних досліджень в сторону комунікації неминуче зачіпає дискурс, так як саме в ньому реалізується спілкування, це і є комунікація [96, с. 70].

У широкому сенсі дискурсом називається зв'язний текст в комплексі з екстралінгвістичними факторами (прагматичними, психологічними, соціокультурними та ін.), які безпосередньо впливають як на його

походження, так і на його сприйняття, іншими словами це «текст в подієвому аспекті» [8, с. 136].

Говорячи про те, що «дискурс, який розуміється як текст, занурений у ситуацію спілкування, допускає безліч вимірів». В. Карасик визначає це поняття, керуючись позиціями, що відображають основні підходи в даному напрямку лінгвістики [37, с. 175]. З точки зору прагмалінгвістики дискурс можна розглядати як інтерактивну діяльність, здійснювану комунікантами, з урахуванням таких її параметрів, як інформаційний та емоційний обмін, різні стратегії мовного спілкування, способи створення перлокутивного ефекту. У психолінгвістичному аспекті дискурс розглядається як перехід, перемикання, від внутрішнього коду до власне вербалізації в процесі мовоутворення; у цьому випадку враховуються такі параметри, як соціально-психологічний тип мовної особистості кожного з учасників спілкування, їх рольова установка. Також цікавим і вартим уваги виступає визначення, дане В. Куликом, що називав дискурсом «єдність і взаємодію тексту і контексту» [48, с. 97]. Дане трактування перегукується із запропонованим твердженням Н. Д. Арутюнової, так як контекст в даному випадку розуміється в широкому сенсі і є поєднанням лінгвістичних, екстралінгвістичних і прагматичних параметрів. Найбільш наочно це можна зобразити у формулі: «Дискурс = Текст + Контекст (лінгвістичний та екстралінгвальний)» [7, с. 135].

Отже, у більшості досліджень, спрямованих на вивчення дискурсу, основний акцент науковці роблять на критичному огляді різноманітних напрямків при аналізі дискурсу, визначенні місця, який займає дискурс в мовленнєвій діяльності соціуму, дослідженні різних функцій і характеристик дискурсу.

Нерозривний зв'язок дискурсу і тексту безперечний. Однак досі не вщухають суперечки щодо природи їх співвідношення, так як жодне з розглянутих понять не має загальноприйнятого універсального визначення. Більш того, протягом довгого часу терміни «текст» і «дискурс» вважалися синонімічними.

Однак надалі, а саме після виходу в світ робіт М. Пеше та М. Фуко, вищеназвані терміни стали відрізнятися. Ю. П. Сурмін називає текстом логічно завершену одиницю всіх рівнів мовознавчої ієрархії, яка тематично і стилістично цільнооформлена і семантично організована [73, с. 17].

Якщо провести більш глибокий аналіз щодо співвідношення термінів «текст» і «дискурс», то стає очевидним, що дослідження в цій галузі можна умовно розділити на певні опозиції: усну / письмову мову, динамічності/ статичності, процесу / результату, актуальності / віртуальності [73, с. 69]. Корисним, на наш погляд, буде розгляд кожної з представлених опозицій з метою більш детального розмежування понять дискурсу та тексту.

Таким чином, дискурс знаходить свою актуалізацію у вигляді текстів. У цьому випадку цікавим видається думка М. Таллер про те, що дискурс співвідноситься з текстом точно так, як і значення співвідноситься з формою. Він стверджував, що «дві сторони мови – процесуальна і матеріальна – слугують підставою для визначення дискурсу через опозиції дискурс-текст і дискурс-мовленнєва діяльність». Це, в свою чергу, призводить до того, що дискурс «або зводиться до тексту, в тому чи іншому модусі його існування, або до процесу спілкування» [74, с. 10]. В тексті є елементи дискурсу, а в дискурсі є елементи тексту. Текст є вербальною складовою, що полягає у центрі дискурсу цифрової гуманітаристики. Дискурс цифрової гуманітаристики може бути вербалізований у різноманітних текстах: письмових, усних, наукових, науково-популярних тощо.

1.2. Англomовний дискурс цифрової гуманітаристики

Англomовний дискурс цифрової гуманітаристики уналежнюють до гуманітарних досліджень, що проводяться в цифрову епоху, на відміну від традиційних гуманітарних досліджень. Ярлик «цифрові» відноситься виключно до технологічних (інструментальних) обчислювальних методів,

дозволяючи обходитися без слів комп'ютер, обчислення або обчислювальний. Все це не тільки не вирішує проблему визначень, а й посилює її. Хоча «гуманітарна інформатика» – більш нечіткий термін, ніж «цифрова гуманітаристика», він найкраще визначає сферу свого застосування.

«Гуманітарна інформатика» описує перетин інформатики та теорії інформації з гуманітарними науками; історія терміна пов'язана з лексичним аналізом тексту і машинним перекладом. «Цифрова гуманітаристика» належать не до якоїсь однієї певної галузі, а до всіх цифрових дослідницьких проєктів у гуманітарних науках. У галузі гуманітарної інформатики відбувається перевизначення базових принципів шляхом постійного поповнення нових, яскравих та різноманітних спільнот.

Дисциплінарні межі, як відомо, важко визначити. Проте вони залишаються впізнаними за межами професійних знань та відомчої приналежності. Ця гранична проблематика також породжує питання про те, чи існує якась реальна різниця між гуманітарними та цифровими гуманітарними науками.

Частиною того, що визначає дисципліну, є риторика та естетика її англomовного наукового дискурсу. Оскільки дисциплінарна риторика й естетика допомагають охарактеризувати й окреслити різні види наукової роботи, це проявляється в тому, як робота оцінюється консенсусом громади, конвенцією та постійними зусиллями щодо кодифікації практичних та теоретичних ідеалів. Одним із основних способів, у якому цифрові гуманітарні науки фактично відокремлюються від гуманітарних полягає в тому, що вони вимагають нових способів оцінки термінів, які часто незнайомі більшості гуманістів.

Цифрові гуманітарні проєкти, звісно, не є мистецтвом, і тому може здаватися, що вони потребують значно менше критики, на відміну від простого експертного огляду. Критичний дискурс цифрової гуманітаристики: (1) має стосуватися як інтерпретації, так і оцінки; (2) є центральним для

встановлення важливості наукової та навіть культурної роботи, яку вона виконує. За час свого існування науковий напрям, що називається зараз «цифрові гуманітарні науки – цифрова гуманітаристика», іменувався гуманітарною інформатикою, комп'ютерною лінгвістикою і літературознавством, цифровим ресурсом в гуманітарних науках, і це ще не повний перелік найменувань.

Назва «цифрова гуманітаристика» закріпилося недавно, хоча в англomовних статтях просліджується використання терміну eHumanities. Втім, багато дослідників не вважають ці назви синонімами. Багатьох хвилює питання, як визначити, чим є і чим не є цифрова гуманітаристика. У 2002 р, наприклад, Н. Хейленс розвивав думку про те, що саме по собі використання комп'ютерів у гуманітарних науках робить дослідження «цифровим». Ця діяльність різко відрізняється від використання комп'ютера як моделі друкарської машинки, телефону, фонографа і багатьох інших речей, в якості яких він може бути використаний [105, с. 47].

Дж. Кіневей, який багато і детально обговорював значення цифрової гуманітаристики, говорить: «Вкрай важлива і корисна риса обчислювальних і інформаційних технологій полягає в тому, що вони створюють один з найпотужніших інструментів розумового процесу, оскільки в компетентних руках вони дають можливість переосмислити те, що, як нам здавалося, ми знали раніше» [107, с. 224].

Всі вчені активно почали з'ясовувати значення цифрових гуманітарних наук і надавати їм визначення. Дж. Пальмер вважає, що термін «цифрові гуманітарні науки» є соціальною, а не онтологічною категорією. Поточною темою бурхливих дискусій серед науковців є проблема вміння програмувати, щоби бути приналежним доцифрових гуманітарних наук. Гранична точка зору представлена Дж. Палмер, який стверджує, що «якщо людина не займається практичною діяльністю, то не має відношення до цифрових гуманітарних наук» [112, с. 19].

З протилежного боку спектра знаходиться Н. Хейлес, який стверджує,

що цифрові гуманітарні науки припускають не створення, а скоріше обмін вже існуючими даними. Іншим важливим аспектом є невелика кількість теоретичних робіт у галузі цифрової гуманітаристики [105, с. 47]. Відповідь на питання, що таке цифрові гуманітарні науки, продовжує залишатися джерелом тривалих наукових дискусій.

Digital Humanities (DH) – цифрові гуманітарні науки – напрямок, що включає різні способи продукування знань (наукових і ненаукових) з використанням нових інформаційних технологій. В даний час розширення області застосування інформаційно-комунікаційних технологій генерує нові форми мережевих комунікацій у всіх сферах життя суспільства і виражається у створенні нового типу соціальності – мережевій.

Недооцінка ризиків, пов'язаних із трансформаційними можливостями сучасних конвергентних технологій, застосовуваних при вирішенні дослідницьких завдань в Digital Humanities, загрожує «втратою фокусу» галузі гуманітарних наук і вимагає аналізу механізмів взаємозв'язку: технологій – виробництва знань – характеру інституціональності [2, с. 37; 114]. В організаційному сенсі цифрова гуманітаристика пройшла процес інституціоналізації різними шляхами. Корисним ресурсом з цієї точки зору вважатимуться «інституційні моделі для гуманітарної інформатики». Існує певний набір питань, або критеріїв, що використовуються для формування списків та категоризації інститутів гуманітарної інформатики. Перша категорія включає академічні структури, що займаються дослідженнями, викладанням та наданням масових послуг. Також деякі з членів академічних структур, які обіймають наукові посади або мають наукові звання, що так чи інакше асоціюються з гуманітарною інформатикою.

В історичній перспективі і нині бачиться, що прототипом такої організаційної форми може бути певна структура, що займається проблематикою вивчення цифрової гуманітаристики. Незважаючи на значну кількість публікацій, присвячених цифровій гуманітаристиці, зміст поняття залишається дискусійним. Завдання цього дослідження полягає у визначенні

основних аспектів поняття «Digital Humanities» і його аналізі. Необхідно відповісти на питання: чи є даний напрямок новою наукою (як вважають деякі автори), або воно являє різноманіття конвергентних моделей і практик як форм локальних і глобальних комунікацій з обміну технологіями, методами конструювання інновацій. Не менш важливе завдання полягає у виділенні основних критеріїв типологізації цифрових гуманітарних наук і систематизації основних моделей і практик.

1.2.1. Міждисциплінарність англomовного дискурсу цифрової гуманітаристики

Відомо, що цифрові гуманітарні науки намагаються змоделювати світ навколо. У цьому їх супроводжують успіх і невдачі, але все ж таки вони націлені на розуміння того, що ми знаємо і чого не знаємо про людство, відповідну діяльність, артефакти та методи їх фіксації. Все це і характеризує цю наукову галузь. Зараз, коли гуманітарії та науковці в цілому схильні до різючих змін, цифрові гуманітарні науки демонструють рідкісну здатність вириватися вперед без особливих зусиль. Водночас цифрові гуманітарні науки сприяють міжінституційній взаємодії під час обговорення нових курсів, залучення нових ресурсів та переміщення старих, точніше, оцифровці надбаних знань.

Цифрова гуманітаристика за своєю природою є гібридною областю знань, що перетинає дисциплінарні кордони, а також традиційні бар'єри між теорією та практикою, технологічним втіленням та науковою рефлексією. Але згодом ця область розробила власні фундаментальні принципи, свої внутрішні критерії членства та співробітництва, які стали інтелектуальними шляхами найменшого опору. У світі, який навряд чи можна було собі уявити два десятиліття тому, де проблеми та питання цифрових технологій є пов'язаними.

Цифрова гуманітаристика – нова галузь знань, яка знаходиться в процесі свого становлення. У розвитку цифрових гуманітарних наук фахівці виділяють дві хвилі, що відповідають двом основним періодам їх формування і розвитку: «кількісний підхід» першої хвилі, пов'язаної з автоматизацією пошуку та вилучення знань з баз даних в області гуманітарної інформатики (90 р. ХХ ст. – поч. 2000 р), і «якісний підхід» другої хвилі (з 2007 року по теперішній час), генеративної за своїм характером, що представляє переважно емпіричні дослідження в області Digital Humanities, засновані на конвергенції гуманітарних наук і цифрових технологій [121].

Завдання цифрових гуманітарних наук – продукування і управління знанням, представленим у цифрових контекстах [121]. У теперішній час цифрові гуманітарні науки характеризуються інтерактивністю, гібридною методологією, різноманіттям моделей і практик.

Однак, наприклад, М. Таллер представляє більш детальну періодизацію формування цифрової гуманітаристики з урахуванням її генезису, пов'язаного з використанням комп'ютерів у корпусній лінгвістиці і антропологічних дослідженнях [74, с. 8]. Він виділяє чотири основні періоди: перший – методологічний, який датується 1949-1970 рр. – часом зародження гуманітарної інформатики (Humanities Computer Science). У цей період була розроблена методологічна платформа застосування ІТ-технологій в гуманітарних науках і її концептуальний апарат. Проведення гуманітарних досліджень вимагає створення програмного забезпечення для кожного окремого дослідження відповідно до особливостей дисциплінарної галузі; у результаті аналізу дослідник отримує нове знання.

Однак, як зазначає М. Таллер, у міру зростання цифрової інформації аналітичний інструментарій її обробки не супроводжувався підвищенням якості досліджень [74, с. 7]. Другий період (1970-1985) характеризується розвитком квантифікації, пов'язаної з використанням пакетів прикладних програм. Третій період (1985 – бл. 1997) обумовлений мікрокомп'ютерною

революцією. Основні риси цього періоду складаються із втрати значимості квантифікації, в можливості виконання роботи гуманітарія за робочим столом, в домінуванні гуманітарних проєктів з комп'ютерною підтримкою над традиційними проєктами гуманітарних наук. Четвертий період (з 1997 року – до теперішнього часу) пов'язаний з революційними можливостями використання Інтернету, він отримав назву «якісного періоду» в застосуванні інформаційних технологій для вирішення завдань в галузі гуманітарних знань. Його характерні особливості полягають у використанні інформаційних технологій як засобу доступу до бази даних, з наданням завдання їх аналізу та інтерпретації – експертам і гуманітаріям [74, с. 8].

Вітчизняні та зарубіжні дослідники в прагненні систематизувати проблемне поле представляють різні підходи до визначення поняття «англомовний дискурс цифрової гуманітаристики» і типологізації її предметних галузей. У той же час, як вже зазначалося, не дивлячись на велику кількість робіт, присвячених дослідженню цифрових гуманітарних наук, визначення поняття залишається дискусійним.

Найбільш авторитетні погляди на поняття і завдання цифрової гуманітаристики висловлюють автори маніфестів цифрових гуманітарних наук. Так, директор франц. Центру відкритих електронних видань М. Дакос в опублікованому в 2010 р. «Маніфесті цифрових гуманітарних наук» проголошує: «Цифрові гуманітарні науки за визначенням міждисциплінарної важливості несуть в собі всі методи, засоби і перспективи пізнання, пов'язані з цифровими технологіями в області гуманітарних наук» [94].

Схожі позиції висловлюють європейські та американські автори, які роблять акцент на технологіях: «ДН – поєднання гуманітарних наук і комп'ютерних технологій» (Л. Річардсон, Великобританія); «ДН – використання інформаційних засобів в роботі гуманітарних наук» (Дж. Ансворт, Іллінойський університет, США); «ДН – поєднання гуманітарних занять (дослідження, викладання, публіцистики) з технологіями (інструментарій, комунікація, взаємодія), при якому науковець свідомо

досліджує гуманітарний об'єкт і технологічний метод одночасно» [74]; «DH – це загальний термін, що охоплює безліч типів застосування інформатики в гуманітарних науках: розвиток мультимедійної педагогіки і науки, дизайн та створення програм і архівів, людино-комп'ютерна взаємодія та інше.

Ще один підхід до визначення цифрової гуманітаристики представлений з акцентом на спільності поняття (як інтеграції наукових областей і практик в процесі виробництва знань і інновацій в гуманітарній сфері з використанням конвергентних технологій і методів). Цифрова гуманітаристика – міждисциплінарна область, при необхідності вона переступає межі як на локальному (скажімо, мова та історія), так і на глобальному рівні (гуманітарні та інформатика)» [15, с. 11].

Оскільки завдання сучасних досліджень (особливо в області соціальних наук) пов'язані з обробкою великих даних, їх рішення залежить від можливостей інформаційних технологій і статистичних методів, інструментальний підхід починає переважати в соціально-гуманітарних галузях знань. Так, наприклад, згідно з Джоном Ансворта, англомовний дискурс цифрової гуманітаристики – це «спосіб представлення даних, моделювання або навіть імітування» [88, с. 23].

Дане визначення характеризує методологічний аспект поняття «цифрові гуманітарні науки», але не охоплює всієї його повноти як міждисциплінарного напрямку. Згідно з позицією дослідників У. С. Захарової, Г. В. Можасвої, Ж. А. Рожневі, В. А. Сербіна і А. А. Хаміновой цифрова гуманітаристика «являє собою міждисциплінарну галузь досліджень, де технологічний інструментарій підпорядкований вирішенню змістовних завдань, формуванню сучасної дослідницької тематики, розвиваючої уявлення про гуманітарні науки» [60, с. 21].

Ключовими факторами для швидкозростаючого напрямку стають перетворення традиційних областей гуманітарних досліджень через цифрові інструменти та ресурси (об'єднання різних технологій і методів, експертних знань) і вибудовування нових комунікацій, які порушують дисциплінарний

кордон [60, с. 16].

Значну частину даного напрямку досліджень складають прикладні розробки, в тому числі: інформаційно-комунікаційні технології і можливості їх впровадження, нові цифрові інструменти, методи і моделі; створення цифрових ресурсів, платформ, мультимедійних систем, мобільних додатків, 3D-моделей; розробка онлайн-інструментів для навчання [94]. У свою чергу, Е. В. Самостієнко у визначенні Digital Humanities акцентує увагу на інтегративній ролі інформаційно-комунікаційних технологій як інструментів (для обміну інформацією, знанням, енергією) і механізмів перекладу символічних практик з однієї області в іншу (наприклад, при лінгвістичному перекладі здійснюється переклад з однієї мови на іншу).

В результаті подібних практик в цифровій гуманітаристиці відбувається трансформація об'єкта дослідження, зміна епістемологічного статусу дослідження і розсіювання дисциплінарних кордонів гуманітарних знань. В процесі конвергенції гуманітарних наук та інформаційних технологій створюється «інформаційно-комунікаційна структура, всередині якої виникають нові способи організації, репрезентації і експонування даних (нелінійні структури, візуалізація даних та інші» [69, с. 40].

Проблема міждисциплінарності дискурсу цифрової гуманітаристики – є предметом особливої дискусії [70]. На думку багатьох експертів, цифрові гуманітарні науки не є окремою дисципліною [69, с. 41]. Фахівці акцентують увагу на неоднорідності даного міждисциплінарного напрямку, який інтегрує фундаментальні наукові дисципліни і прикладні дослідження [65].

Значне число робіт вітчизняних і зарубіжних авторів присвячено аналізу змін в характері проведення наукових досліджень в гуманітарних науках у зв'язку з «обчислювальним поворотом» [69, с. 39]. У трансформації характеру досліджень відзначають: методологічну; інструментальну; цифрову міждисциплінарність [71, с. 7]; спрямованість на розширення сфери комунікацій; заміщення об'єкта дослідження інформаційними даними про об'єкт [61, с. 16]; зміну критеріїв науковості та цілей дослідження (втрата

об'єктивності, гібридизацію методів, нечіткість дисциплінарних кордонів).

Вітчизняні та зарубіжні автори систематизують проблемне поле Digital Humanities за різними факторами, проте в цілому типологізація ДН може проводитися за наступними критеріями: основні області/парадигми досліджень; предметна область соціальних і гуманітарних наук; цілі дослідження: фундаментальні, прикладні, практичні; форма інституційної організації (центри, лабораторії, конференції, мережеві спільноти, сайти, блоги). В аналізі тексту використовується індексування колекцій документів для отримання контекстного знання, аналіз якого сприяє визначенню авторського стилю, побудови лінгвістичних корпусів. Квантитативні дослідження здійснюються в розподіленому цифровому середовищі з використанням програмного забезпечення в різних предметних областях (наприклад, для дослідження настрою користувачів тих чи інших послуг, для аналізу порталів новин у сфері журналістики, для вирішення завдань управління в сфері цифрового менеджменту, цифрової економіки.

Оцифровка колекцій зображень і управління колекціями з використанням тривимірних моделей артефактів широко застосовується в археології, в музеях, на сайтах установ культури, забезпечуючи широкий доступ користувачів Інтернет до колекцій у дистанційному форматі зі сприйняттям віртуальної і змішаної реальностей.

Гуманітарна інформатика являє собою міждисциплінарний напрямок, що знаходиться на перетині інформатики та теорії інформації з гуманітарними науками, зокрема, одне з визначень характеризує її як «практику використання інформатики для гуманітарних наук і в гуманітарних науках» [81, с. 6]. Спочатку «Гуманітарна інформатика» була пов'язана з лінгвістичним аналізом і машинним перекладом тексту, пізніше її предметне поле доповнилося іншими гуманітарними знаннями.

У свою чергу, з позицій безпосередньо гуманітарного знання цифрова гуманітаристика оцінюється фахівцями не як заміна або відмова від традиційних гуманітарних запитів, а як природне продовження і розширення

традиційної сфери гуманітарних знань, що базуються на інформаційній методології та новій міждисциплінарності [82, с. 233]. Аналіз типологізації ДН за критерієм «предметні області соціальних і гуманітарних наук» представляє динаміку зміни традиційних гуманітарних дисциплін під впливом процесів конвергенції/дивергенції соціальних і гуманітарних знань в результаті інформатизації та медіатизації науково-дослідницького середовища, освітнього процесу і соціального управління на сучасному етапі формування мережевого суспільства.

Як зазначає А. В. Макулін, «обчислювальний поворот» в гуманітарних дисциплінах, в цілому, і в філософії, зокрема, відображає зміну форм комунікацій відповідно до запитів мережевого суспільства на «обчислювання поліекранів і динамічну візуалізацію» [53, с. 83]. Тему типологізації Digital Humanities за критерієм предметних областей продовжує і значне число публікацій, пов'язаних з аналізом текстів в історичних і бібліографічних дослідженнях з використанням машинного аналізу текстів.

А. Ю. Володін характеризує історіографічний перехід від «історичного комп'ютингу» (який представляв технічну підтримку історичних досліджень) до «цифрової історії» як «інтелектуальний прорив» з новими професійними практиками, науковими стандартами і теоретичними побудовами. Проектний підхід до вирішення наукових проблем історичного дослідження виражається в створенні нових продуктів і наукового інструментарію; розширенні історико-культурної спадщини з використанням електронних публікацій, реконструкцій і візуалізацій [15, с. 6].

Характерним прикладом становлення нових міждисциплінарних галузей знань, що мають свій предмет і представляють нові моделі комунікації в результаті конвергенції гуманітарних, соціальних та інформаційно-технологічних дисциплін, є «Цифрова корпоративна культура», «Цифрова самопрезентація», «Цифрові комунікації», «Цифровий етикет», «Цифровий діловий етикет», «Цифровий сторітеллінг».

Кожна предметна галузь відображає певний рівень теоретичного

узагальнення в результаті взаємодії гуманітарних знань та цифрової гуманітаристики. У свою чергу, цифрову презентацію, яка функціонує в віртуальному просторі сучасного соціуму, слід розглядати з позицій конвергенції соціально-гуманітарних і технологічних знань, яка оцінюється фахівцями як розширення традиційної сфери гуманітарного знання, що базується на інформаційній методології та новій міждисциплінарності.

На відміну від гуманітарних моделей і практик ключові зміни в соціальних науках в результаті застосування цифрових технологій виражаються в зміщенні фокусу від вивчення об'єкта (суспільства, соціальних інститутів і відносин) до аналізу даних про об'єкт [17, с. 19], в збільшенні числа прикладних досліджень на основі конвергенції соціальних наук, статистики, інформатики.

«Обчислювальний поворот» в дослідженнях Л. В. Земнухова, полягає в наступних основних положеннях: неоднозначна роль даних; невизначеність дисциплінарних кордонів; трансформація дослідницьких практик; використання нових форматів залучення в соціальні дослідження розробників і користувачів.

Фундаментальним дослідженням (гуманітарної інформатики, соціальної інформатики, комп'ютерної лінгвістики та ін.) – властива методологічна міждисциплінарність [30], що виражається у формуванні міждисциплінарної галузі за типом дисциплінарної: із загальним об'єктом і предметом дослідження, принципами аналізу і загальним понятійним апаратом (предметної онтологією).

Наприклад, гуманітарна інформатика як фундаментальна наукова дисципліна вивчає інформаційні процеси в гуманітарних системах різної природи з використанням методів формалізації, інформаційного моделювання і комп'ютерного експерименту [27]. До числа прикладних відносяться дослідження в області інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) і можливості їх впровадження, створення нових цифрових інструментів, методів і моделей; створення цифрових ресурсів, платформ,

мультимедійних систем, мобільних додатків, 3D-моделей; розробка онлайн-інструментів для навчання, дослідження в області «Art and Science» і ін.

Спільними рисами прикладних досліджень є: конвергенція методів і технологій для вирішення певної задачі; інструментальний характер міждисциплінарності; технологічний інструментарій підпорядкований вирішенню змістовних завдань [27, с. 142]; комерціалізація досліджень; як правило, застосовуються різні форми залучення дослідників для виробництва знань; використання спеціальних комп'ютерних програм для проведення дослідження. Фахівці підкреслюють, що ідейною основою цифровізації традиційних гуманітарних наук стали міжнародні центри з розвитку цифрової культури і цифрових гуманітарних наук.

В результаті у представників наукових співтовариств формуються нові погляди на цілі дослідження, предмет і методологію дослідження, а також нові форми дослідних практик. Дослідження типології міждисциплінарних моделей Digital Humanities здійснюється на основі використання англійськомовних наукових статей, огляду інтернет-сайтів, дискусій та конференцій, присвячених проблемам цифрових гуманітарних наук.

Матеріали дискусій зарубіжних вчених, присвячені обговоренню питань історії формування, сучасного стану, характеру міждисциплінарності, завдань і масштабів розвитку ДН в освіті на науковому середовищі за останнє десятиліття, відображені в роботах: «Цифрові гуманітарні науки», маніфести Digital Humanities [94]. Погляди вітчизняних дослідників представлені в колективній монографії «Digital Humanities: гуманітарні науки в цифрову епоху», статтях Е. Ю. Журавльової [28], Е. В. Самостієнко [69], Г. В. Можяєвої [60], А. Ю. Володін [15], А. В. Макуліна [53] та ін.

Взаємна трансформація відносин між гуманітарними науками та цифровою гуманітаристикою є глибокою і охоплює глибші питання, ніж здається. Так, Дж. Кіневей зазначає, що «деякі гуманітарні експерти вважають, що обчислювальна техніка просто забезпечує нові види доступу до гуманітарної сфери, а їх аналіз продовжує носити інтерпретаційний

характер» [107, с. 188]. Таким чином, робота гуманітарних наук може полягати в коментуванні результатів, отриманих завдяки комп'ютеру, і «обчислювальна машина просто з'являється як новий інструмент, який допомагає впоратися з семіотичними об'єктами шляхом оцифрування, архівування, добування тощо». І в цьому сенсі аналіз дискурсу відіграє важливу роль: обчислювальна лінгвістика має важливі обмеження в застосуванні до аналізу дискурсу: важливі предмети, такі як думки, ідеології та політичні відмінності, повинні характеризуватися своїми мовними та семіотичними особливостями. інтерпретуватися завдяки теоретико-методологічній гіпотезі.

Комп'ютерні технології є посередником у розвитку формальних методів при дослідженні гуманітарної галузі. Ці технології набагато дієвіші, ніж традиційні. Вони, крім іншого, включають метод синтаксичного аналізу в комп'ютерній лінгвістиці, застосування математичного аналізу для визначення моменту кращої експресії в музиці, використання статистики у формальній стилістиці, пошук зображень для робіт у мистецтвознавстві, пошук історичних даних. Хоча науковий прогрес можна віднести до вдосконалювальних методів, а нові методи безпосередньо обумовлені інформаційними технологіями, оскільки з ними пов'язано отримання достовірних даних та ефективного використання результатів.

Мультимедійна комп'ютерна система – система, здатна уявити різні засоби передачі. Зазвичай цей термін відноситься до систем, які підтримують різні засоби подання інформації (наприклад, зображення на екрані, відео та аудіо). Іноді термін «Мультимедіа» відноситься до поєднання тексту та зображень на екрані комп'ютера. Засобами комунікації можуть вважатися і засоби введення інформації, такі як клавіатура, мишка, мікрофон, камера або інші сенсорні пристрої. Коли ми говоримо про введення інформації, термін «мультимедіа» відноситься до можливості використання багатьох вступних пристроїв для взаємодії з комп'ютерною системою.

Раніше термін «мультимедіа» використовувався поряд з терміном

«змішана техніка» і належав до творів мистецтва, що комбінують у різних поєднаннях. традиційні художні засоби, такі як фарби, знайдені об'єкти, метал та ін. Власне мультимедійний твір – це така робота, яку дивляться лише за допомогою комп'ютера. Тому комп'ютер ідентифікується в аспекті цифрової гуманітаристики не лише засіб вивчення об'єктів, це засіб їхнього подання, що забезпечує доступ до змісту. Тут виникають цікаві міркування щодо меж можливостей цифрової фактури як форми мистецького твору; вони, мабуть, належать до теорії вивчення мультимедійних засобів.

1.2.2. З'ясування аспектів вивчення англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики

Наукова цифрова гуманітаристика, в тлумаченні Морріса, виявляється своєрідною «вершиною» семіотики, «це семіотика семіотичних наук, тобто, грубо кажучи, семіотика семіотики, метасеміотика» [7, с. 32]. Але навряд чи варто ігнорувати запропоноване Д. Шифріном словосполучення наукова гуманітаристика, яке бачиться вельми перспективним, хоча і вимагає додаткових уточнень. Цифрова гуманітаристика стала досить розвиненою дисципліною, що має значну кількість послідовників. Але при цьому вона не витіснила концептологію, що отримала особливо широке поширення [113].

Для нас цифрова гуманітаристика стосується сукупності суспільних та гуманітарних наук. Цифрова гуманітарія – це не *tabula rasa*. Навпаки, вона опирається на всі парадигми, смак та знання, характерні для цих дисциплін, одночасно мобілізуючи інструменти та унікальні перспективи, які забезпечуються цифровими технологіями.

Гуманітарна інформатика – це практика відтворення, моделювання або імітації; спосіб мислення та набір онтологічних критеріїв, а його практична реалізація визначається необхідністю, з одного боку, ефективної роботи з комп'ютером, з другого боку – необхідністю людського спілкування. Ми ще

повернемося до цих ідей, але, перш ніж ми це зробимо, давайте поміркуємо про те, чому взагалі постає питання «що таке гуманітарна інформатика?». Насамперед, я думаю, що таке питання виникає, тому що важливо відрізнити сам інструмент від усіх варіантів його використання задля того, щоб визначити ефективність інструменту для різних цілей.

Якщо користувач редагує чи надсилає текст або лист, проводить дослідження чи займається покупками, розважається чи працює – всі ці дії стосуються роботи із даними. Усі наші дії можуть здаватися однаковими, вони можуть мати місце в тому самому інтерфейсі, ми можемо використовувати ті ж іконки, меню, здійснювати однакові рухи, але в них різна цінність, різне підґрунтя, і вони є взаємозамінними.

З механічної точки зору процес мислення у машин (і, що спірніше, у людей) – це процедура обробки даних. Простіше кажучи, щоб використовувати модель даних, ми повинні опрацювати їх. В результаті питання ефективності комп'ютерної обробки даних стає ключовим завданням подання інформації. Звичайно, висока швидкість комп'ютерних дій має свої переваги, тому ми навіть можемо знехтувати тим, що стрункі ряди обчислень видають не зовсім достовірну картинку. Але в результаті ми можемо зрозуміти, що результати не мають належної якості, особливо якщо ми не лише користуємося моделями, а й самі їх розробляємо.

Проблеми виникають, щойно ми намагаємось охарактеризувати, зіставити або застосувати цифрову гуманітарну науку [12, с. 25]. Особлива складність полягає у ставленні до обчислювальних/цифрових технологій, оскільки тематизація цифрових гуманітарних наук, здається, проходить насамперед через призму гуманітарних наук. Фактично, це між-, полі- та трансдисциплінарні комплекси, які діяли та відігравали плідну роль в історії науки; ми повинні пам'ятати ключові концепції, а саме: співпраця, а ще краще – артикуляція, спільний об'єкт і, що ще краще, спільний проект. Ми повинні «екологізувати» дисципліни, тобто враховувати все контекстуальне, включаючи культурні та соціальні умови, тобто бачити, в якому середовищі

вони народжуються, порушувати питання, окостеніти та перетворюватись [69, с. 39]. Нам також потрібна метадисциплінарність, де термін «мета» означає вийти за рамки та зберегти. На закінчення, яка користь від усіх наших фрагментів знань, якби їх не порівнювати і не протиставляти, щоб сформувати конфігурацію, яка відповідає нашим очікуванням, нашим потребам і когнітивним питанням.

Англомовний дискурс цифрової гуманітаристики є новим лінгвальним феноменом. Соціально-культурні функції АДЦГ інтегруються із технічними засобами і створюють відповідні онтологічні трансформації. Відповідно, англійська мова як міжнародна описує інновації галузі цифрової галузі, відображаючи їх на лексичному та стилістичному рівнях. У подальшому дослідженні, згідно твердження І. С. Шевченко, АДЦГ доцільно вивчати за його формальним, функціональним та змістовим критеріями [77, с. 235].

Виходячи з формального критерію, дискурс це – одиниця мови, що перевершує за обсягом речення. Отже, під АДЦГ будуть розумітися два або кілька речень, які перебувають між собою у смисловому зв'язку. Не дивлячись на внесення критерію смислової зв'язаності, цей підхід до визначення дискурсу в силу своєї абстрактності і прихильності до вивчення функцій елементів мови і дискурсу по відношенню до інших елементів, не на користь вивчення функцій елементів по відношенню до контексту, не враховує ситуацій реального спілкування і ускладнює аналіз. Тож, дискурс – це комунікативна подія, що обумовлюється взаємозв'язком між мовцем та слухачем і передбачається мовленнєвою поведінкою останніх [109, с. 23].

Для визначення формально-структурних характеристик АДЦГ необхідно виконати наступний комплекс завдань: визначити поняття тексту АДЦГ з позицій його структури, комунікативних функцій та семіотичного характеру; виявити основні стандарти, що стосуються тексту АДЦГ; дати уявлення про категорію текстової цілісності; проаналізувати структурний вимір текстової цілісності; визначити цілісні мовні засоби, що беруть участь у наданні формальної цілісності тексту АДЦГ [113]. Розбіжність напрямів

вивчення тексту АДЦГ накладає певні труднощі, пов'язані з визначенням поняття тексту з мовної точки зору.

Текст АДЦГ як мовна сутність ідентифікується за його текстурою (термін, запропонований М. Холлідей і Р. Хансан) або текстуальністю (реалізована В. Дресслером та Р. де Бограндом), тобто – набір стандартів або широких категорій, що стосуються тексту АДЦГ та відрізняють його від будь-якої іншої лінгвістичної чи екстралінгвістичної формації [103, с. 161].

Структурна цілісність АДЦГ охоплює офіційні мовні сигнали, які забезпечують лексикограматичну єдність тексту. Текстова цілісність визначається ітерацією та відношенням. Ітерація – це повторення знаків, їх форм та значень, тоді як відношення форми та поняття, яке вона кодує, визначається як система зв'язків, які регулюють співвідношення між частинами текстової єдності на рівнях форми та значення.

Відношення текстових елементів включає їх у єдину форму-значення. Структурна цілісність тексту АДЦГ реалізується згуртованими засобами на рівні форми. Згуртованість виражає неперервність, яка існує між частинами тексту [62, с. 247]. Вона може бути лексичною та граматичною; також може виявляти як лексичні, так і граматичні особливості. Вона поділяється на три типи: посилення, підстановка та еліпсис, які включають суто граматичні пристрої для досягнення безперервності тексту. Вони характеризуються як закриті системи, оскільки їх використання визначається правилами граматики.

Тому наш підхід до цифрової гуманітарної науки є принципово багатопрофільним і вимагає дуже сильного розуміння, особливо між гуманітарними та комп'ютерними науками, завдяки метадисциплінарній перспективі. Якщо інформаційні технології є єдиною загальною властивістю цього напрямку, дисципліни як такої не існує, або просто існує зв'язок між чотирма типами моделей: концептуальною, формальною, обчислювальною та комп'ютерною. Метою є показати узгодженість даного підходу аналізу. Хоча концептуальна модель – це теорія семантичних форм, що застосовується до

числових корпусів і реалізується за допомогою текстометричних ресурсів, виділяючи спосіб мобілізації концепцій у формальній та обчислювальній моделях та способи їх вирішення за допомогою програми, що стосується саме комп'ютерної моделі. Тому ми детально розглянемо різні моделі та їх застосування. Концептуальна модель виражає об'єкти, операції та методи, які мають епістемічне значення для гуманітарних досліджень за допомогою природної мови (поняття, твердження, аргументи, дискурси тощо). Ця модель обмежена: її спосіб вираження (природна мова) обтяжений двозначностями, упередженістю та враженнями. Тим не менш, він залишається важливим у процесі дослідження, оскільки це єдина мова, доступна нам одразу. У даному випадку концептуальна модель Теорії семантичних форм спирається на концепції візерунків, профілів та тем, які, крім того, що ОО полісемічні, використовуються у кількох теоретичних рамках. Тому необхідно мати можливість транскрибувати ці поняття у спосіб, вірний їх визначенню, і зробити їх функціональними для інструментального аналізу.

Соціолінгвальні параметрами АДЦС у формальній моделі виступають у перекладі певних елементів концептуальної моделі на якусь формальну мову (математичну, геометричну, логічну, граматичну тощо). Але, стосовно зв'язків між концептуальними та формальними моделями в цих теоретичних рамках, існуючий підхід є «керуючим питанням форм у семантиці, а не безпосередньо питанням континууму [18, с. 39]. У цьому підході «важливість математизації теорій і прийомів у когнітивних дисциплінах значною мірою невідома, особливо в галузі штучного інтелекту», і йдеться про «допущення реальної схематизації описових теоретичних концепцій за допомогою як формальних, так і інтуїтивних математичних структур».

У цьому дусі топологічні, геометричні та динамічні методи повинні просуватись у побудові моделей та параметрів так само, як це роблять символічні чи числові методи. Обчислювальна та комп'ютерна моделі можуть надати поштовх до отримання доступ до офіційних питань, оскільки вони допомагають зробити їх зрозумілими: дійсно, факт розмірковування про

те, як реалізувати цю теорію за допомогою метрик та інструментів, вимагає конкретності використання текстових даних [69, с. 39].

Комунікативна установка на переконання і спонукання відбивається в наступних проявах англійської мови у досліджуваному типі дискурсу: опора на факти і аргументи і прагнення надати мові максимальну об'єктивність, що досягається за допомогою частих прямих і непрямих посилань на «авторитетне» джерело; результати досліджень або дані статистики: прямі відсилання (*the survey / research revealed, recent findings / studies suggest, claim*), непрямі посилання (*there is evidence to suggest, is reported / claimed / estimated / believed / rumoured*), уявлення події, думки як загальної істини *the message / bottom line / the root of the problem / what counts most / the top priority* [91]. Таким чином, пасивний стан доречний в науковому стилі – дійсно, при описі фактів і явищ навколишнього світу часто неважливо акцентує увагу на дії, що виправдовує використання в таких випадках пасивного стану.

Разом з тим, як зазначає В. Бодмер, багато випадків в принципі цілком зрозумілі і виправдані з причин толерантності по відношенню до членів соціуму [88, с. 17]. Наприклад: *date-rape, pro-choice, terminological inexactitude (замість lie), temporary cessation of hostilities (truce), wildlife management (killing, or permitting the hunting, of animals pattern, icon, value, output, input, bar, toolbar, scrollbar, titlebar, statusbar, tempelate, user, password)* [131; 132].

Підвищена коректність англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики, його дбайливе ставлення до індивіда, на думку Л. О. Черняховської, обумовлені високим рівнем соціальної культури і традиціями суспільної поведінки; менталітетом суспільства з його культом окремої особистості і підвалин її індивідуального світу – на противагу ідеології, зосередженої на спільних інтересах народу, колективу; комерційним інтересом до людини як до потенційного клієнта [75, с. 12].

Прийоми і способи здійснення впливу через рекомендації або інструкції є заснованими на використанні наступних мовних засобів: заклики зі словом *please* (особливо у випадках, коли людей закликають відмовитися від своїх

зручностей заради інших, наприклад: *Please, keep clear the gate*); заклики зі словом thank you (*Thank you for bringing your tray to the point*); через роз'яснення мотивів даної вимоги і звернення до розуму і логіки реципієнта (*Litter slows you down*); через гру слів, гумор, римування, навмисне спотворення правопису. Намітилася тенденція ламати звичні кліше, замінювати їх більш грайливими формами, що привертають увагу: «*The digital humanities also try to take account of the plasticity of digital forms and the way in which they point towards a new way of working with representation and mediation, what might be called the digital 'folding' of memory and archives, whereby one is able to approach culture in a radically new way. To mediate a cultural object, a digital or computational device requires that this object be translated into the digital code that it can understand*» [132].

Соціалізація є важливим кроком на шляху до формування особистості. Людина може ідентифікувати себе в соціумі виходячи з різних передумов: мови, манери поведінки, пріоритетів і тому подібних чинників соціальних підгруп. Із точки зору пріоритетів нашого дослідження ключову роль в цьому процесі відіграє ідентифікація через мову, а саме через дискурс цифрової гуманітаристики. Так, соціолінгвальні параметри АДЦГ пов'язані світоглядними орієнтаціями і оцінками, формуванням, моделюванням системи поглядів і соціальної поведінки. Соціально-аксіологічний характер АДЦГ визначає особливість моделі репрезентації дійсності в тексті; ця особливість полягає в тому, що оцінка представляється у вигляді позицій, мотивацій, цілей адресатів. Цілком очевидно, що реалізація аксіологічної функції АДЦГ передбачає відповідність класифікації об'єктів до умов конкретної ситуації, в якій позитивні властивості референта будуть найбільш привабливими для певної системи цінностей представників мовного соціуму.

1.3. Методологічні підвалини дослідження англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики

Якщо сприймати цифрову гуманітаристику як предмет, тотожний більш загальному та широкому задуму цифрових гуманітарних наук, то видається доцільним ретельно розглянути масштаби, реалізацію та амбіції цієї системи. Крім того, незалежно від цього підходу існують певні характеристики системи, які заслуговують на серйозну увагу і обговорення. Чотири питання, які будуть розглянуті далі, стосуються дисциплінарних кордонів та епістемологічної культури англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики та можуть поставити під сумнів деякі загальноприйняті уявлення про гуманітарну інформатику. У будь-якому випадку – це не стільки критика системи, а дослідження кордонів, і можливостей.

По-перше, англомовний дискурс цифрової гуманітаристики загалом підтримує інструментальний підхід до технології гуманітарних наук. Можна також стверджувати, що традиційний англомовний дискурс цифрової гуманітаристики переважно не стосується інтерфейсу та матеріального аспекту інструментів. З точки зору ефективності цифрові інструменти можуть бути у вигляді інтерфейсів, через які ми працюємо з ними.

В роботі були використані: загальнонауковий метод аналізу й синтезу інформації (для отримання знання про окремі елементи англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики), елементи дискурс-аналізу (для опису взаємовідносин між реченнями та висловлюваннями на мікрорівні), описовий (для ідентифікування мовних одиниць) та структурно-функціональний методи (дослідити структуровану організацію текстів англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики), а також методи текстового, компонентного, лексичного, контекстного, лінгвостилістичного аналізу та суцільної вибірки (для виокремлення термінологічних одиниць із текстів англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики та термінологічного масиву суміжних галузей із метою формування фактичного матеріалу дослідження). Також

використовується філософська методологія порівняльного аналізу моделей розвитку (парадигм) і різних практик АДЦГ, що сформувалися в результаті конвергенції соціальних, гуманітарних і інформаційно-технологічних наук. На становлення даного напрямку вплинули трансформація соціального життя і технологічних укладів в епоху третьої і четвертої промислових революцій.

Наступ цифрової епохи пов'язано з формуванням мережевого суспільства в результаті підключення мільярдів людей до мережі Інтернет, широкого використання мобільної телефонії в усіх сферах суспільного життя; з розширенням доступу до знань; з безпрецедентним прискоренням темпів обробки інформації [84, с. 47].

Використання інформаційних технологій в гуманітарних дослідженнях, при оцифруванні бібліотечних фондів, музейних колекцій та в створенні мультимедійних платформ з широким спектром завдань – супроводжується розширенням цифрових форматів в сфері соціально-гуманітарних наук, гібридизацією форм мистецтва і науки, розсіюванням дисциплінарних кордонів цифрових гуманітарних досліджень і ослабленням критеріїв об'єктивності отриманих результатів.

Аналізу методології АДЦГ в соціальних і гуманітарних науках присвячено велику кількість робіт. В результаті у представників наукових співтовариств формуються нові погляди на цілі дослідження, предмет і методологію дослідження, а також нові форми дослідних практик [69, с. 41]. АДЦГ вимагає комплексного аналізу, в якому доцільно поєднати принципи традиційної лінгвістики з міждисциплінарними галузями. Тим самим, доцільно розглядати лінгвальну, паралінгвальну та функціонально-прагматичну організацію англійських текстів з урахуванням різноманітних лінгвістичних підходів у межах певної методологічної бази дослідження.

Оскільки об'єктом дослідження в нашій роботі є дискурс, доцільно користуватися методологічним арсеналом дискурс-аналізу (discourse-analysis). Під дискурс-аналізом розуміють науку про вивчення використання мови у соціальній комунікації. Він передбачає вивчення синтаксичної та

семантичної структури тексту, розгляд соціокультурного контексту, де формуються та функціонують дискурси [44, с. 160].

На думку Т. Семигіної, головною методологічною особливістю дискурс-аналізу є «виявлення прихованого значення тексту, контексту його створення, вірогідних інтерпретацій рецепієнтом тощо» [72, с. 322]. Дискурс-аналіз виявляє ті радикальні зміни, що відбуваються в сучасному житті й ту роль, яку відображає дискурс у трансформаційних процесах, а також того, які зміни відбуваються у відносинах між знаковою сферою та іншими соціальними елементами [72, с. 323].

З лінгвістичної точки зору дискурс-аналіз допомагає описати та пояснити внутрішню когнітивну структуру й динаміку того, хто говорить, і того, хто слухає, вивчити комунікативні і когнітивні універсалії, описати мову як процес відтворення соціально, культурно і лінгвістично значущих типових ментальних моделей, які відображають універсальне і спеціальне [71, с. 127].

Прибічники критичного дискурс-аналізу стверджують, що «дискурс – лише один з безлічі аспектів будь-якої соціальної практики. Для критичного дискурс-аналізу основною областю інтересу є дослідження змін дискурсу, які відбуваються завдяки інтертекстуальності – механізму, за допомогою якого окремих текст привертає елементи і дискурси інших текстів. Комбінація елементів різних дискурсів веде до зміни певного дискурсу, і, отже, до зміни соціокультурного світу» [62, с. 246]. Отже, дискурс-аналіз передбачає роботу з дискурсостворювальними концептами. Починається він з їх виявлення і виділення. Виявляються дані концепти шляхом визначення теми і підтем АДЦГ. Потім фіксуються ключові слова. У АДЦГ важливим етапом є інтерпретація знаків непрямой номінації, які репрезентують базові концепти.

У зв'язку з цим важливим етапом дискурс-аналізу є виділення базових концептів, згустків мови-думки, які своїм імпліцитним існуванням в певній дискурсивній ситуації припускають появу нових смислових вузлів в семантичній мережі АДЦГ. Специфікою вербалізації такого роду

дискурсивно-сміслових віх є осмислення побічно-похідної репрезентації задуму дискурсивного текстопородження через осмислення автора: провідної ідеї, створених образів, використовуваних нарративних стратегій, авторських кодів і стилю – осягається глибинний задум аналізованого тексту.

Однією з найважливіших проблем з початку застосування комп'ютерів та кількісних методів у гуманітарних науках було представлення даних для введення, обробки та виведення. Комп'ютери – це двійкові механізми, які «можуть працювати під впливом електронних зарядів, але не можуть містити цифри, які не є електронними зарядами, а виступають абстрактними математичними об'єктами, а також комп'ютери не можуть містити тексти, які є складними, абстрактними культурними та лінгвістичними об'єктами» [47, с. 34]. Причому набори символів для різних комп'ютерних систем розрізнялися, використовувалась різна кількість знаків, тому тексти спочатку доводилося транскрибувати відповідно до вибраного набору символів.

Дискурсивний простір АДЦГ, що передбачає наявність певного набору засобів і інструментів, що дає можливість мовній особистості в рамках дискурсу входити в якусь організоване за особливими правилами соціальне середовище для здійснення різного виду управлінської діяльності, має практично сформований характер. Це може бути доведено, перш за все, усталеним характером і значним рівнем розвитку цифрової гуманітаристики як науки, великою різноманітністю більш приватних галузей і охопленням найрізноманітніших сфер, значною кількістю текстів, що відбивають мовні твори в управлінському середовищі і за даною тематикою. За якими ознаками ми виділяємо сучасний англійський дискурс цифрової гуманітаристики як частини дискурсивного простору англійської мови, буде викладено в наступному розділі.

РОЗДІЛ 2

ТЕКСТУАЛЬНІ ОЗНАКИ ТА ЛІНГВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ДИКУРСУ ЦИФРОВОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ

2.1. Особливості текстів англomовного дискурсу цифрової гуманітаристики

Традиційні лінгвістичні поняття «слово», «текст», «жанр», «дискурс» зазнали переосмислення, так як сучасні комунікації, реалізовані, в тому числі, за допомогою інтернет-технологій придбали в останні десятиліття широкого розмаху. Що привело до того, що дискурс став розглядатися як безпрецедентна комунікативна подія, а віртуальний дискурс в контексті його новизни, мало вивченості і величезного розмаїття жанрів, що функціонують в ньому, викликав великий дослідницький інтерес вчених лінгвістів.

Безперечно, активне дослідження жанрової системи мови на основі досліджень інтернет-комунікації, а також докладний розгляд «вербально-знакового оформлення типових ситуацій соціальної взаємодії людей» [22] в мережі Інтернет, веде до модифікації ряду традиційних мовних жанрів, пов'язаних зі зміною прагматичних установок її учасників, і до актуалізації феномена віртуальної мовної особистості. Зокрема, використання сучасних комп'ютерних технологій дозволяє істотно розширити формат сучасного АДЦГ. Корпоративний дискурс, на думку дослідників, є одним найбільш активно розвиненим і найбільш частотно використовуваним серед дискурсів сучасності (Н. Ферклоу, Т. А Ван Дейк, М. В. Йоргенсен, Л. Дж. Філліпс). Згідно Д. Шифріна, це обумовлено тим, що корпорації виступають в якості «домінуючих соціальних інститутів нашого часу», і «все більше включаються в суспільні процеси» [113].

На сучасному етапі розвитку науки, необхідно відзначити недолік комплексного опису структури, системи жанрів і багатьох ключових концептів АДЦГ, як в закордонній, так і у вітчизняній лінгвістиці. Досить

цікавою ми вважаємо дефініцію І. Б. Ментинської: «АДЦГ – це мова, що розглядається як цілеспрямована соціальна діяльність, яка забезпечує самоідентифікацію групи (компанії) в свідомості адресата, що характеризується певними філософськими, ціннісними та моральними установками і певним репертуаром мовних стратегій» [58, с. 72] і повністю поділяємо її думку про те, що, в силу свого динамічного розвитку, процеси організаційного дискурсу «не просто описують речі, а створюють їх» [58], і точку зору В. Шафа про те, що в результаті цього «світ організації виникає і існує тільки за допомогою дискурсу і через нього» [92, с. 206].

Відзначимо головні тенденції розвитку сучасного АДЦГ: найбільш вдалі комунікативні практики набувають типову форму і реалізуються в якості базових тенденцій, що відбивають національно-специфічний колорит АДЦГ; гібридні запозичені текстові форми АДЦГ мають тенденцію трансформуватися згідно національної специфіки і відображати унікальні аспекти діяльності тієї чи іншої організації; на вершині використання АДЦГ корпоративного позиціонування організації прагнуть відійти від стандартного оформлення корпоративних текстів і знаходять специфічні мовні та мовленнєві технології репрезентації, несхожі на дискурсивні практики конкурентів (унікальна мовна практика окремої організації) [107].

Текстуальні характеристики АДЦГ, перш за все, реалізовані параметрами вербального спілкування, що реалізується за допомогою письмової мови (електронних текстів), що є системоутворюючою ознакою Інтернету як соціальної реальності [14]. Комунікувати в мережі Інтернет означає продукувати текст.

Наприклад: «*In The Emergence of the Digital Humanities, Steven E. Jones examines this shift in our relationship to digital technology and the ways that it has affected humanities scholarship and the academy more broadly*» [132]. «*Based on the premise that the network is now everywhere rather than merely «out there», Jones links together seemingly disparate cultural events the essential features of popular social media, the rise of motion-control gaming and mobile platforms, the*

controversy over the «gamification» of everyday life, the spatial turn, fabrication and 3D printing, and electronic publishing and argues that cultural responses to changes in technology provide an essential context for understanding the emergence of the digital humanities as a new field of study in this millennium» [132].

Тексти АДЦГ, за рахунок накладення медійних властивостей на вербальні, в рамках інформаційного медіасередовища Інтернет-простору зазнає деяку диверсифікацію і набуває нових характеристик. Виділимо базові особливості текстів англомовного дискурсу цифрової гумантіристики: відсутність завершеності; діалогічність; об'ємність; полімодальність; динамічність; багат шаровість [12, с. 25].

Наявність даних особливостей чітко простежується в медіатексті АДЦГ. Наприклад: *«In December, the Teach for HSE project held the master class 'From Photography to 3D-Model: 3D-Modeling Technology in Teaching and Project Activity' for HSE lecturers. The master class was delivered online by Iliana Ismakaeva, lecturer at the Faculty of Social Sciences and Humanities at HSE – Perm and winner of the spring competition of the Fund for Educational Innovation» [132].*

Трохи нижче даного призову розташовані такі інформаційні розділи: Registration for HSE's Optional Courses of the Second Semester Open for Everyone, HSE University Master's Programmes to Follow New Educational Standard, III Kotchoubey Readings: a New Format of Digital Interaction, On the Job: Master's Students Talk About Their Work at HSE Departments, 'The Advantages of HSE University's Master's Programmes Lie in the Extraordinary Diversity of What the University Has to Offer'.

Аналіз текстуальних характеристик АДЦГ корпоративного сайту China Construction Bank показує, що зазначені нами вище особливості виражені таким чином: відсутність завершеності тексту простежується в кожній з формулювань, розміщених на сторінці «About Us» сайту компанії; діалогічність формулювань, з одного боку, виражена такими лексичними

одинацями, як особовий займенник «you» – звернення до реципієнта, дієслова «view», «expand», «download», «get» – закликають реципієнта до дії, з іншого боку, наявність активного посилання «Learn more» надає тексту інтерактивний характер; об'ємність інформації, пропонованої на одній з численних сторінок розглянутого нами корпоративного сайту реалізується як за рахунок численних активних посилань, звернення до яких надає реципієнту досить значний обсяг інформації в рамках кожного розділу, так і за рахунок візуального компонента – присутності картинок, спливаючих вікон; полімодальність АДЦГ інтерпретується різнохарактерною манерою поведінки відвідувача сторінки і потенційного клієнта банку, що виражено закликом: «*Building your finances with you ...*», нейтральним констатуванням: «*Hong Kong's banking partner for nearly a century*» і імперативними зверненнями: «*View the latest press ...*», «*Expand your career ...*», «*Download our annual financial reports ...*», «*Get Terms and Conditions ...*»; динамічність використання і пошуку інформації досягається за рахунок можливості застосування активних посилань і візуальних елементів, що позначають назви розділів з різнохарактерною інформацією; багатосаровість АДЦГ полягає не тільки в значному обсязі, пропонованої реципієнту інформації, але і в її членування на відповідні розділи таким чином, щоб відвідувач міг легко маневрувати в межах сайту, відкривати цікаві для нього розділи і використовувати активні посилання, які допомагають приховувати об'ємні тексти, перенавантажуючі привабливий інтерфейс сайту і відволікають увагу реципієнта [107, с. 178].

Наприклад: «*Exaggerating the differences somewhat, as when a tribe boasts its uniqueness, we can thus say that the digital humanities – much of which affiliates with older humanities disciplines such as literature, history, classics, and the languages; with the remediation of older media such as books and libraries; and ultimately with the value of the old itself (history, archives, the curatorial mission) – are not the tribe of «new media studies», under the sway of the design, visual, and media arts; Continental theory; cultural criticism; and the avant-garde*

new. Recently, the digital humanities' limited engagement with identity and social-justice issues has also been seen to be a differentiating trait for example, by the vibrant #transformDH collective, which worries that the digital humanities (unlike some areas of new media studies) are dominantly not concerned with race, gender, alternative sexualities, or disability» [133]. Таким чином, ми переконані, що в рамках дослідження текстуальних характеристик АДЦГ слід використовувати термін «медіатекст» [121; 130].

Відзначимо основні ознаки «медіатексту», характерні АДЦГ: медійність (застосування медіазасобів і сучасних технічних можливостей каналу трансляції інформації в рамках Інтернет простору), масовість (продукування тексту і сприйняття), полікодовість тексту (об'єднання різнохарактерних семіотичних кодів) [12; 17].

Слідом за Т. В. Семигіною виділимо наступні особливості і лінгвальні ознаки текстів АДЦГ: спосіб створення (колегіальний); форма твору (письмова); форма відтворення (письмова); канал трансляції (Інтернет); функціонально-жанрове розмаїття текстів з перевагою таких гіпержанрів як: електронного листа (e-mail); чат; форум; блог, який представляє собою новинну стрічку / домашню сторінку / включає гостьову книгу; пошуковик [72, с. 323]; тематична домінанта, властива ділової та медійної комунікації.

Отже тексти АДЦГ характеризуються особливою модальністю – суб'єктивно-об'єктивним ставленням до реальності і є медіатекстом, реалізованим у вигляді відкритої мови до масового адресату з різноманітним проявом колегіального продукування тексту: *«I never heard of anyone making an «outline», as we were taught at school. In the breaking and remaking, in the timing, interweaving, beginning again, the writer comes to discern things in his material which were not consciously in his mind when he began. This organic process, often leading to moments of extraordinary self-discovery, is of an indescribable fascination»* [134]. Медіатекст АДЦГ за своїм призначенням є ефективним інструментом впливу на суспільного реципієнта, що говорить про його мовностилістичні ознаки, пов'язані з ідеологічною спрямованістю

компанії або організації [20], в якій комплекс універсальних і культурно специфічних цінностей даної організації має складний і специфічний характер. Наприклад: «*This is the final installment in a series of four articles that broadly explores the digital humanities in terms of its discursive shift from humanities computing to digital humanities, the evolving disciplinary landscape, associated epistemic commitments and primary modes of engagement, underlying cyberinfrastructure, visions and hopes invested, and possible future directions. Needless to say, this is a large undertaking and the result is necessarily patchy and suggestive rather than definite and all-inclusive*» [131].

Таким чином, можна говорити не тільки про власне лінгвістичні і дискурсивні особливості текстів АДЦГ, а й про їх аксіологічний контекст, який відображається в кожному медіатексті і конструйованому двояко: імпліцитно і експліцитно. Крім того, необхідне вивчення медіатексту АДЦГ в рамках дискурсу корпоративного бренду [70, с. 197], в силу того, що метою АДЦГ є самоідентифікація, позиціонування і створення позитивного образу компанії. Безперечно, тексти АДЦГ передаються за допомогою мережі Інтернет через вербальний, візуальний і аудіовізуальний канали, відображають корпоративну культуру організації, її філософію, місію, стратегію, переслідуючи першочерговою метою створення позитивного конкурентного іміджу на світовому ринку товарів і послуг.

2.2. Формально-структурні характеристики текстів англomовного дискурсу цифрової гуманітаристики

Текст як складний гетерогенний об'єкт, пов'язаний як з мовою, так і з мовленням, та потребує глибоких міждисциплінарних досліджень. Розуміння структурно-граматичних, семантичних, семіотичних, комунікативних та прагматичних особливостей, а також дослідження категорій та процесів створення та інтерпретації надано у межах лінгвістики АДЦГ, яка включає в

себе набір галузей текстового аналізу, напр. вивчення семантики та граматики тексту, функціональних стилістичних, когнітивних, семіотичних перспектив тощо.

Поняття дискурсу є одним із основних понять сучасної прагматичної лінгвістики та лінгвістики тексту. Сучасні уявлення про дискурс віддзеркалюють увесь хід лінгвістичної науки. Беручи до уваги період вивчення поняття дискурсу, що є не дуже довгим з точки зору лінгвістичної науки, і незважаючи на те, що вивченням даного поняття займалась невелика кількість науковців, на сучасному етапі дослідження проблема породження та функціонування дискурсу виступає одним з провідних напрямів світової лінгвістики. Сфера вживання терміну «дискурс» стає надзвичайно широкою, а дискурсивний аналіз текстів науково-технічного дискурсу все частіше застосовується науковцями [13, с. 44].

Аналізуючи підходи до вивчення поняття «дискурс» вітчизняними та зарубіжними науковцями, можна зробити такий висновок: хоча теорія дискурсу вже опрацьовується з 50-х рр. ХХ ст., загальновизнаного підходу та універсального визначення поняття «дискурс» ще досі не існує. Дискурс розглядається з точки зору найрізноманітніших аспектів: як комунікативний процес, як текст, як система, як комунікативна подія. Але, незважаючи на те, що всі ці підходи базуються на різноманітних рисах та характеристиках, вони не виключають одне одного.

Існує істотна свобода вибору, оскільки використання певної лексичної одиниці може визначатися стилістичними особливостями тексту чи задумом автора. Текстова неперервність досягається за рахунок ітерації, яка передбачає послідовне входження одних і тих самих слів і словоформ, слів, що належать до спільного семантичного поля або антонімів та скорочень [107, с. 166].

Формально-структурні особливості текстів АДЦГ обговорюються на різних рівнях лінгвістичного аналізу:

1. Графологічні особливості – форма передачі на письмі дещо

відрізняється. Її використовують як зручний та комунікативний носій, щоб передавати найсвіжішу інформацію в науці і техніці та обмінюватися академічними досягнення у текстах АДЦГ. Як результат, дискурсу має офіційний стиль. Тільки він може чітко передавати інформацію людям, які цікавляться нею;

2. Розділові знаки – можуть допомогти читачам краще зрозуміти структуру речення та значення основних цілей. Отже пунктуація в АДЦГ є дуже корисною для читачів, коли вони читають такі тексти. Питання позначка майже не використовується. Наприклад: *«Cyberinfrastructure for the humanities critically, as well as in terms of how new infrastructure and digital humanities spaces can be conceptualized, designed and implemented. It was argued that the humanities need to consider the multiple opportunities associated with cyberinfrastructure, while maintaining epistemic integrity and avoiding the modeling of new infrastructure uncritically after existing models»* [124]; *«A pertinent driving force behind the article series as a whole is an interest in supporting an increased shared awareness across a field broadly conceived of as digital humanities, discussing conceptual foundations and sentiments of the digital humanities, and engaging with the future of the humanities and higher education»* [123]. З наведених уривків ми ідентифікували, що розділові знаки допомагають читачам краще зрозуміти структуру речень та цілого значення текстів АДЦГ. У текстах є кома, тире, перевернута кома, лапки використовується частіше, ніж в інших текстах. Знак питання використовується рідко. Таким чином, речення не є питальними, окличними або наказовими реченнями, але в першу чергу є декларативними реченнями. Як результат, структура текстів АДЦГ є щільно організованою, і її тематика досить різноманітна.

3. Абзаци – у АДЦГ речення є досить довгими, і в кожному реченні є багато слів. Це пов'язано з тим, що такий тип стилю має на меті описати наукові факти, пояснити наукові явища, і укласти наукові концепції. Для цього потрібна певна кількість слів та речень для передачі інформації

користувачам.

У текстах АДЦГ досить часто використовуються довгі слова: *Internet-based communication and consumer products, digital devices, technological advances, Resources Management Service, new website for digital*. Ці слова дуже підходять для сучасного АДЦГ, оскільки у більшій мірі вони можуть виразити значення точніше. Наприклад: «*The DiD Challenge is an open competition, soliciting applications from researchers in the information, library, archival, and computational sciences as well as the humanities and the social sciences. A successful application is likely to be one which addresses the goals of the DiD initiative (innovative research applied to large scale datasets, effective interdisciplinary collaboration, and improving access to and sharing of data for work in the humanities and/or social sciences)*» [135]. Отже, у текстах АДЦГ абзаци містять довгі речення та багато слів. Це тому, що науково-технічний дискурс має на меті описати наукові факти, пояснити наукові явища та зробити висновок про наукові концепції. Для спілкування потрібна певна кількість слів і речень для передачі інформації для користувачів.

4. Використання іменних слів – іменні слова, такі як «*motion, investigation, separation*», використовуються багато разів. Такі типи слів вказують на офіційність тексту АДЦГ та надають багато інформації злагоджено та логічно. Технічні терміни часто використовуються, серед яких багато слів, що походять і звичайному англomовному стилю. Однак у галузі науки і техніки вони використовуються по-різному за значенням і мають особливі значення, відмінні від того, що ми зазвичай бачимо і розуміємо. Тож вони могли б зробити інформацію та зміст більш науковим та згуртованим. Наприклад: «*Because Digital Humanities engenders truly interdisciplinary work with a potentially global impact, granting agencies now recognize that the Humanities, like other disciplines, have entered the age of the grand challenge*»; «*But today serious scholars are asking whether the institutions of the academy as they have existed for decades, even centuries, aren't becoming obsolete. Every aspect of scholarly infrastructure is being questioned, and even*

more importantly, being hacked» [130].

Іменні слова, використані в текстах АДЦГ, вказують на офіційність тексту та інформативність, послідовність та логічність. Інтерпретація динамічного аспекту категорії інформативності ґрунтується на моделі комунікативного акту, яка представлена в ланцюжку:

Рис. 2.1. Схема комунікативного акту

У запропонованій моделі (див. Рис. 2.1) інформація передається за певною схемою. На ефективність комунікації впливають всі складові комунікативного ланцюга. Порушення можуть призвести до спотворення інформації, що передається, та комунікативних помилок, тобто збою у спілкуванні, при якому поставлене комунікативне завдання не наважується. Компоненти комунікативного процесу представлені як інтегровані комплексні даності, тоді як окремі параметри комунікантів та тексту, що функціонує в ході комунікації, відіграють істотну роль формування динамічного аспекту інформативності. У даній моделі центральним компонентом акта комунікації з погляду породження тексту та її інформативності є адресант, оскільки текст є результатом мовної діяльності індивіда, який його конструює та вербалізує. Наука і техніка – це формальний та об'єктивний предмет, який не може вживати двозначних слів. У АДЦГ це іменні слова, які досить часто вживаються замість дієслів та прикметників.

5. Синтаксичні особливості – часте використання the Passive Voice. У

АДЦГ третина всіх скінченних дієслів є в Passive Voice, що допомагає відтворити об'єктивний і стандартний текст для розуміння. Оскільки науковий стиль надає велике значення саме фактам, явищам або процесам, а Passive Voice застосовується для наголошення на предметах та змісті речень.

Наприклад: «*Funding for the study was provided by U-M's School of Natural Resources and Environment and the U-M Modern Greek Program. Laboratory autotomy rates for each species were expressed as the fraction of lizards that shed their tails during this procedure*»; «*For more than a century, biologists have suspected that this variation is controlled mainly by predator pressure*»; «*The lunar farside is protected by the Moon from electromagnetic emissions coming from the Earth...*» [123].

У текстах АДЦГ часто використовується Passive Voice. Оскільки науковий стиль надає більше значення фактам, явищам або процесам, а також його не цікавить виконавці дії, але в досягнутих результатах, Passive Voice, таким чином, використовується для уточнення предмету та змісту речень. Текст АДЦГ не виражає власних почуттів, оскільки намагається уникати суб'єктивних думок або оцінки. У багатьох випадках агентами дій може бути будь-хто. Крім того, фокус тексту йде не на людей чи агентів, а на об'єктивні явища та саму інформацію.

Фрагменти текстів АДЦГ також мають досить багато прийменникових фраз, особливо прийменників «*of*». Прийменникові фрази можуть зробити речення більш упорядкованими та структурно зрозумілим. Як показує дослідження, АДЦГ має свої унікальні особливості. Таким чином, це є дуже важливим для розуміння тексту галузі науки та техніки. Однак не всі функції є ексклюзивними для науково-технічних текстів. Деякі з них також можна знайти в інших жанрах або сферах.

Повна побудова суб'єкта-предиката відбувається на початку речень у текстах АДЦГ, щоб привернути увагу читача до кульмінаційної частини. «*From the oval-shaped flowerbed rose, apparently, a hundred stems, extending to the heart-shaped or lingual leaves halfway and unfolding at the tip of red or blue*

or yellow petals, marked with colored spots on the surface...» [122]. У цьому випадку ми можемо спостерігати повторюваність слів, які належать до одного семантичного поля. Зокрема, лексичні одиниці були включені до одного семантичного поля.

Формальне відношення встановлюється за допомогою порядку слів і сполучень у текстах АДЦГ. Сполучення знаходиться на межі між граматичним та лексичним типами згуртованості. Хоча це залежить від граматичних норм мови, воно передбачає виділення сполучникових виразів [130]. Можна виділити такі типи сполучників: адитивний (*in addition, by the way, by the way*), протиставний (*however, despite this*), причинно-наслідковий (*therefore, for this purpose*), часовий (*meanwhile, from now on*). Наприклад: «*...if it causes heat, and in addition, they have turned on an electric light*». Цей приклад демонструє використання адитивного сполучення на додаток до того, щоб зв'язати ідею, висловлену у реченнях.

Будучи складним неоднорідним об'єктом, текст АДЦГ широко досліджується з різних точок зору. Ці підходи стали основою для ідентифікації тексту як структурного цілого, що складається з взаємопов'язаних та взаємопов'язаних одиниць (структурно-граматичний підхід); як смислової одиниці (семантичний підхід); як комунікативний випадок, спрямований на передачу прагматичного задуму автора (комунікативний підхід); як знак або система знаків, що робить його частиною глобального семіозису (семіотичний підхід).

Характер тексту АДЦГ визначається заздалегідь визначеним набором стандартів, тобто його текстурою або текстурністю. Стандарт формальної цілісності або згуртованості відіграє вирішальну роль у підтримці текстової безперервності та реалізується на рівнях формальної ітерації та формального відношення. Офіційна ітерація передбачає різні типи повторення, посилення, багатоточковість та заміщення. Формальне відношення досягається за допомогою сполучників і порядку слів. Перспективи дослідження передбачають вивчення когерентності, яка поряд із згуртованістю визначає

текстову цілісність. До функціональних характеристик, що створюють АДЦГ, відносяться: концептуальна тематика; неізолюваність у загальному дискурсивному просторі; масовість аудиторії; відсутність повноцінного зворотного зв'язку з адресатом; взаємодія вербальних і невербальних засобів [77, с. 136].

Концептуальна тематика – це головний дискурсоутворюючий фактор, але, крім того, це ще єдиний справжній ідентифікатор дискурсивних різновидів [50, с. 191]. Основу концептуальної тематики («ментальності») становлять концептуальні домінанти. Концептуальні домінанти – це базові, опорні, системоутворюючі концептуальні універсалії, що визначають специфіку певного типу дискурсу і задають семантичну та комунікативно-прагматичну своєрідність текстів АДЦГ, в яких відбувається реалізація названих концептуальних феноменів [50, с. 215]. Наприклад: «*Purely digital works include interactive works such as videogames and digital installations. Videogames are arguably the newest digital works to be recognized as a potential art form, although Brock Rough claims that under certain circumstances, videogames and art are incompatible. Additionally, many interactive digital installations in the museum borrow videogame mechanics, which factor as prominent features to appreciate*» [134]. Наведений уривок, який інформує нас про те, що відеоігри є одним з видів АДЦГ, містить такі концепти, як «цифровий твір», «відеогра», «цифрова інсталяція», що вербалізуються за допомогою лексем *digital work, videogame, digital installation*.

Друга функціональна характеристика текстів АДЦГ – це неізолюваність, яка пов'язана з тим, що типи дискурсів існують в загальному дискурсивному просторі, вступаючи у взаємодію один з одним. Існує тісний зв'язок АДЦГ з мас-медійним. Сучасний медіапростір запропонував нові можливості для його відображення. Цією формою стали онлайн-блоги, статті які знайомлять цільову аудиторію з засобами та технологіями створення.

Мова дискурсу цифрової гуманітаристики адресована масовій анонімній аудиторії (з різним рівнем експертності), уявлення про яку

включає елемент об'єднаності, нерозчленованості. Також, за принципом адресованості передбачається подвійна спрямованість інформації на безпосереднього (учасника дискурсу) та непрямого адресата (спостерігача, масову аудиторію). Крім того, масового адресата можна розділити на кілька груп, причому їх склад буде різний в залежності від жанру, області діяльності, загальних та спеціальних відомостей адресата тощо [40, с. 100].

Якщо ж фонові знання читача не відповідають заданим в тексті АДЦГ, комунікацію «автор тексту – читач» можна вважати такою, що не відбулася, а оригінальний текст АДЦГ з усіма його смислами стає вже зовсім іншим утворенням. В такому випадку смислове сприйняття не може бути повністю реалізовано, так як пам'ять адресата не зберігає потрібні для осмислення відомості [45, с. 12]. У текстах АДЦГ навіть публіцистичного характеру рівень «інтертекстуальності» досить високий.

Функція комуніканта передбачає, що адресат декодує повідомлення на тих умовах і з тією ж метою, які є інтенційно задані адресатом цього повідомлення і визначаються даним типом дискурсу. На нашу думку, читацька аудиторія у науковій комунікації є досить однорідною, бо інтенційно заданими реципієнтами наукових дискурсів є люди, що володіють науковими спеціалізованими знаннями, які об'єднують всіх отримувачів повідомлення у деяку спільність професійно параметризованих комунікантів, до якої входить і сам відправник повідомлення.

Отже, зупинимось на основних ознаках функціонального стилю науково-технічного дискурсу. Функціональний стиль – це різновид мови, який обслуговує ту чи іншу сферу суспільно-мовної практики людей і характеризується сукупністю власних засобів [73, с. 151]. Для науково-технічного дискурсу характерне попереднє обдумування висловлювання, його логічна стрункість, точність у поясненні фактів. Наукові роботи відзначаються монологічним характером. Лексика характеризується нейтральністю. Характерною рисою наукового стилю є наявність термінології.

В науково-технічних текстах часто зустрічається не лише специфічна термінологія, але і її аббревіатурні позначення: аббревіатура EAP є позначенням термінологічного поняття – ДН. Наприклад: «*DH can be defined as new ways of doing scholarship that involve collaborative, transdisciplinary, and computationally engaged research, teaching, and publishing*»; «*DH is also applied in research. Thus, a distinctive feature of DH is its cultivation of a two-way relationship between the humanities and the digital: the field both employs technology in the pursuit of humanities research and subjects technology to humanistic questioning and interrogation, often simultaneously*» [131].

Ми можемо побачити, що тексти, які стосуються тематики альтернативних видів енергії, дуже часто наповнюються статистичними даними, точними датами, числами, часто вираженими у відсотках. Хоч це і не має важливого значення для лексичного аспекту науково-технічних текстів, це має неабияке значення для усної інтерпретації науково-технічних текстів, коли цифрами та датами необхідно оперувати швидко і точно.

Наприклад: «*DH can be defined as new ways of doing scholarship that involve collaborative, transdisciplinary, and computationally engaged research, teaching, and publishing. It brings digital tools and methods to the study of the humanities with the recognition that the printed word is no longer the main medium for knowledge production and distribution*» [123]. Як бачимо, у текстах науково-технічного характеру дуже часто з'являються спеціальні поняття із певної галузі знань. Специфіка стилю яскраво виявляється на морфологічному рівні, зокрема у таких особливостях: заміна особового займенника я авторським ми («*We came to the conclusion...*», «*We offer such a solution to the problem...*»); абстраговане, «позачасове» вживання дієслівної категорії часу; використання типових сполучників і зворотів (залежно від того, що; після того, як).

Проілюструймо зазначене вище прикладами з досліджуваного дискурсу. Наприклад: «*Professionals who can combine their knowledge of the humanities with digital methods are a valuable asset in today's job market. The*

programme in Digital Methods in Humanities trains professionals who are familiar with modern tools for processing digital data and using them to research new topics in the humanities and preserve cultural heritage. The programme is a unique opportunity to combine a love of the humanities with the opportunities offered by IT technology and programming. Students learn to digitalize and analyze data, find new approaches to traditional problems, and create projects in a digital environment» [132]. Як бачимо із уривку науково-технічного тексту, у науковому дискурсі майже завжди відбувається заміна особових займенників авторським «ми», «наші» і т. д. Це типово для наукового стилю мовлення, адже наукові здобутки та відкриття дуже часто є результатом колективної праці науковців-однодумців.

Окремої уваги заслуговує той факт, що у текстах АДЦГ нерідко можна зустріти «позачасове» вживання дієслівної категорії часу, констатацію «постійно діючої» істини. Найчастіше це стосується наукових (фізичних, хімічних) законів або принципів функціонування того чи іншого технічного устаткування. Наприклад: «*However, this is not exactly how a human walks, and the difference is obvious to human observers, some of whom have pointed out that ASIMO walks as if it needs the lavatory»* [132]. Мова текстів АДЦГ оперує типовими для них сполучниками та зворотами (*however, so, thus*, тощо). Таким чином, функціональний стиль – це різновид мови, який обслуговує ту чи іншу сферу суспільно-мовної практики людей і характеризується сукупністю власних засобів.

Специфіка стилю характеризується лексичною нейтральністю, вона яскраво виявляється на морфологічному та синтаксичному рівнях. Досліджуваний масив текстів АДЦГ слід розглядати як яскравий приклад, який допомагає наглядно проаналізувати особливості функціонування в англійській мові науково-технічного, і, зокрема, науково-популярного стилю. Науково-технічна проблематика широко висвітлюється в пресі, що певною мірою видозмінює мовні особливості текстів АДЦГ, підлаштовуючи його до засобів масової інформації.

Сьогодні дослідження текстів АДЦГ доволі малочисельні, незважаючи на те, що цей специфічний жанр виявляється значимим. Ця значимість визначається тим, що він є «містком» між спеціальною літературою з великим обсягом наукової інформації та неспеціальною. Текст АДЦГ має в доступній і цікавій формі донести до адресата наявний матеріал. Він не переслідує мети дати послідовне викладення наукових концепцій [100]. Тексти даного стилю знайомлять читача-аматора з науковими даними за допомогою певної обробки нових знань.

Текст АДЦГ характеризується наявністю специфічних лінгвістичних і стилістичних засобів, котрі безпосередньо або опосередковано висловлюють позицію автора як представника певної культури стосовно поставленої проблеми. Їх вживання пов'язане з необхідністю адекватно представити достовірну наукову інформацію в максимально доступній і цікавій формі, а також із бажанням автора переконати читача в правильності власної точки зору стосовно проблематики. Науково-популярними прийнято називати такі видання, що, як і наукові, містять результати теоретичних чи експериментальних досліджень у галузях науки, культури, мистецтва й техніки, однак матеріал в яких викладений у доступній для читача-неспеціаліста формі. Основне призначення таких видань – популярно подати нефахівцям з даної проблематики певні наукові знання.

Однією з найбільш специфічних характеристик текстів АДЦГ є те, що в якості його змісту виступає наукове знання, яке було отримано в результаті певних наукових досліджень теоретичного або емпіричного характеру. Це зумовлює особливість лексико-граматичної організації текстів АДЦГ. Інша особливість текстів АДЦГ визначається тим, що він повинен певною мірою відновлювати хід отримання нового знання з метою підвищення рівня доказу, аргументованості отриманих даних. Цей факт накладає відбиток на логікокомпозиційну та змістову структури. Оскільки існує градація читачів за рівнем їхньої освіти, можна припустити, що подібна градація виявляється і в АДЦГ. Тексти охоплюють рівні від школяра до вченого. Відповідно до

цього завдання, що постають перед автором, є іншими, ніж у випадку з науковим текстом, коли аудиторія адресатів є запрограмованою.

Ось чому в АДЦГ відзначаються такі полярні жанровостильові якості, як логічність та емоційність, об'єктивність та суб'єктивність, абстрактність та конкретність тощо. Дослідники зауважують, що мова АДЦГ дуже близька до загальнолітературної, котра характеризується, як загальнонародна, унормована й регламентована культурно-оброблена форма існування мови, що забезпечує певні сфери спілкування етносу та здебільшого отримує широку стилістичну диференціацію [38, с. 131].

Так, у тексті АДЦГ з'являються засоби, метою яких є зацікавити читача в тому, що йому справді корисна й необхідна інформація, що міститься в тексті. Це: спеціальні засоби, що створюють ефект зближення з ймовірним адресатом; емоційно-оцінні засоби, інверсія; вживання в тексті цитат з інших джерел, фрагментів з художніх творів, статей; фразеологізми та образні кліше, що виконують функцію, подібну їх функції у ЗМІ – вони полегшують сприйняття змісту; вживання «несумісних» мовних засобів для створення ефекту несподіваності або іронічності. Ефект несподіваності в даному випадку дозволяє загострити увагу на головному, іронія служить засобом розрядки при сприйманні складного матеріалу [30, с. 24].

Широке використання перифраз є прагненням автора тексту АДЦГ звернути увагу читача на риси явищ або предметів, що є важливими у пізнавальному сенсі. Також перифрази в тексті служать засобом усунення тавтології, невиправданих повторів, вони увиразнюють мовлення, створюють стилістичні ефекти, можуть ґрунтуватися на метафоричному чи метонімічному перенесенні, набувати емотивних і експресивних відтінків [34, с. 240]. Безобразні перифрази, що зберігають пряме значення слів, виконують не тільки естетичну, але й смислову функцію, допомагають автору чіткіше висловити думку, підкреслити ті чи інші властивості об'єкта опису (*This financial purse*) [136].

Іншим часто вживаним прийомом є персоніфікація: «*Some key questions*

include: how do we make the invisible become visible in the study of software? How is knowledge transformed when mediated through code and software? What are the critical approaches to Big Data, visualization, digital methods, etc.? How does computation create new disciplinary boundaries and gate-keeping functions? What are the new hegemonic representations of the digital – 'geons', 'pixels', 'waves', visualization, visual rhetorics, etc.? How do media changes create epistemic changes, and how can we look behind the 'screen essentialism' of computational interfaces? Here we might also reflect on the way in which the practice of making-visible also entails the making-invisible» [132].

У АДЦГ спостережено особливе інтонаційно-пунктуаційне оформлення. Пунктуація допомагає передати циклічність мовлення, створити неочікувані паузи, що скеровують увагу читача на сприйняття найбільш важливої інформації: *«Digital humanities boils down to using computers to do exactly the same silo-ed and intellectually buttoned down work that people did before. It is the opposite of expansive. But it's always easier to get money for equipment (i.e. computers to make a million concordances of literature that people don't even read anymore and sure as hell don't want to read lit-crit about) than it is to re-envision a field» [135].*

З метою активізації інтуїції читача можуть використатися пропуски в ланці повідомлення: *«People in this kind of digital humanities are very concerned with «preservation» in every sense of the word – preservation of the status quo, of themselves and their jobs, and of the methods and fields of the past» [135].* Нагнітання однорідних виразних засобів, посилення чи применшення інтенсивності їхнього денотативного значення пов'язують зі стилістичною фігурою, що має назву градації. Кожна наступна лексична одиниця підсилює емоційне звучання попередньої, завдяки чому створюється особлива експресивність мовлення.

Суттєвою відмінною рисою текстів АДЦГ є можливість використання гумору та іронії. Засобами іронії виступають невідповідність традиційного й ситуативного позначень, узуального й оказіонального, прямого й непрямого

значення мовних одиниць. Ці прийоми сприяють полегшенню сприйняття інформації у тексті та лишають повідомлення монотонності.

Наприклад: «*Let us get down to fundamentals and agree that the young are after all human beings – people just like their elders. There is only one difference between an old man and a young one: the young man has a glorious future before him: and the old one has a splendid future behind him: and maybe that is where the rub is*» [135].

Важливим засобом створення образності в текстах АДЦГ є епітет. Він дозволяє дати яскраву емоційну характеристику предмету чи явищу. Образність епітета великою мірою визначається його мовним оточенням. Наприклад: «*grim, neverending struggle; cold, colourless men; indescribable fascination*».

Дослідники розглядають епітет як основний засіб ствердження індивідуального, суб'єктивно-оцінного ставлення до описуваного. За допомогою епітетів досягається бажана реакція з боку читача [41, с. 19]. Велика кількість епітетів у досліджуваних текстах АДЦГ свідчить про намагання автора підсилити вплив на читача, зробити описуване явище зрозумілішим.

Дуже важливе значення у дослідженому тексті АДЦГ набуває вживання метафор, наприклад: «*In the breaking and remaking, in the timing, interweaving, beginning again, the writer comes to discern things in his material which were not consciously in his mind when he began. This organic process, often leading to moments of extraordinary self-discovery, is of an indescribable fascination. A blurred image appears; he adds a brushstroke and another, and it is gone; but something was there, and he will not rest till he has captured it*»; «*For the same reason, writers talk endlessly about their own books, digging up hidden meanings, super-imposing new ones, begging response from those around them. Of course a writer doing this is misunderstood: he might as well try to explain a crime or a love affair. He is also, incidentally, an unforgivable bore*» [132].

Сучасний текст АДЦГ має уникати стереотипності, оскільки специфіка

популярної манери оповіді визначає вираження індивідуально-авторського образу мислення. Дослідження впливу глобальних універсальних процесів і механізмів на систему комунікативно-значимих текстів, до яких можна віднести і науково-технічний текст, що віддзеркалюється на учасниках комунікаційних процесів, на когнітивні механізми породження та сприйняття текстів, є важливим завданням подальшого вивчення.

2.3. Візуальний аналіз тексту цифрової гуманітаристики

Традиційно вчені, які займаються дослідженням цифрової гуманітаристики, зацікавлені в аналізі споріднених текстів або текстових уривків англomовного дискурсу цифрової гуманітаристики. Але цифровізація відкрила можливості покращення традиційних робочих процесів. Завдяки проектам оцифрування можна отримати доступ до великої кількості оцифрованих текстів через веб-портали, такі як Google Books та Internet Archive. На відміну від традиційних методів, цифрові гуманітарні науки дозволяють поставити нові дослідницькі питання щодо наборів даних культурної спадщини.

В останні роки методи візуалізації набувають все більшого значення для аналізу даних. Читач, як правило, переповнений величезною кількістю інформації в різних контекстах. Тому аргументи щодо «візуалізації інформації» як методу полегшення сприйняття інформації більш ніж зрозумілі. Замість того, щоб читати тексти традиційним способом, так званим уважним читанням, стає актуальним побудова графіків та їх зіставлення, тобто візуалізація.

Читання та дистанційне читання є основними засобами для візуального аналізу текстових джерел цифрової гуманітаристики. У той час як уважне читання тексту є традиційним методом, дистанційне читання є досить новою ідеєю. На відміну від Моретті, Джокерс використовує терміни мікро- та

макроаналіз замість читання зблизька та віддалено. Він зосереджується на кількісному аналізі літературного тексту за допомогою методів статистичного аналізу. Оскільки методи, які ми проаналізували, більше пов'язані з візуалізацією, ми вирішили використовувати традиційні, більш поширені терміни близьке та дистанційне читання, але ми також розглянули споріднені роботи з використанням різної термінології (див. Рис. 2.2).

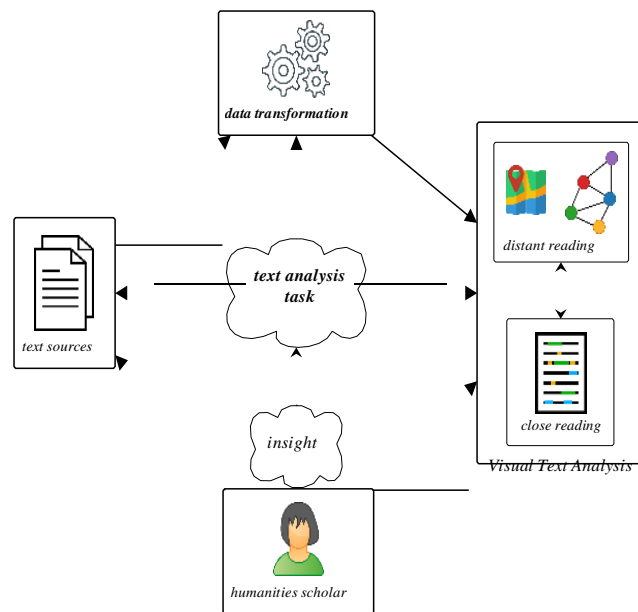

Рис. 2.2. Процес візуального аналізу тексту

Завдання аналізу тексту впливає на всі етапи цього процесу. Спочатку підбираються текстові джерела відповідно до завдання дослідження. Далі важливо застосувати відповідні перетворення даних, щоб розробити візуалізації читання близько та/або віддалено, які корисні для дослідження завдання. Але часто ми звертаємося як до візуалізації, так і до текстів, що лежать в основі отримання уявлення щодо досліджуваного питання. Отже, візуалізація є рішенням дослідницьких питань довільного текстового корпусу, або невеликого текстового блоку (вірш), великого текстового блоку (книга або ціла текстова збірка).

У цифровій гуманітаристиці часто використовується слово візуалізація.

Традиційні діаграми, що відображають статистичну інформацію, таку як лінійні або стовпчасті діаграми, також позначаються як візуалізація. Виходячи з визначень візуалізації інформації, ми розглядали лише документи з нетрадиційними візуальними представленнями абстрактних даних. Візуалізація, яка відображає зібрану інформацію з даного текстового корпусу, полегшує дистанційне читання. Процес перетворення такої інформації в складні уявлення може базуватися на великій різноманітності вимірів даних, наприклад, на різних типах метаданих текстових об'єктів, автоматично оброблених або отриманих вручну зв'язках між текстовими елементами або кількісними та якісними статистичними даними про неструктуровані текстові об'єкти. Більшість знайдених нами візуалізацій в англomовному текстовому просторі забезпечуються за допомогою близького і віддаленого читання текстового корпусу з прямим доступом до вихідних текстів (див. Рис. 2.3).

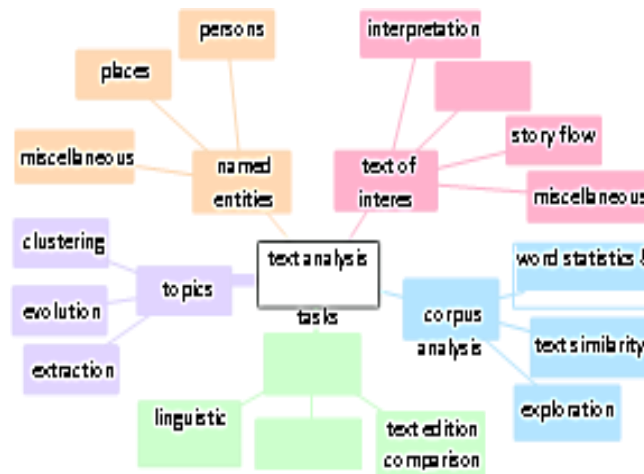

Рис. 2.3. Таксономія основних завдань під час аналізу тексту

Аналіз подібних шаблонів, що включає виявлення, вирівнювання та візуалізацію подібних текстових сегментів є типовим завданням аналізу тексту цифрової гуманітаристики. У той час як аналіз мовних зразків стосується коротких фраз, аналіз повторного використання тексту зосереджується на визначенні повторного використання сегментів тексту

(наприклад, цитат або плагіатів). Популярні завдання – це виділення тем, щоб можна було відстежувати основні теми у вихідних текстах та виявляти пов'язані з темою текстові уривки. Наявність тимчасових даних дозволяє аналізувати актуальну еволюцію, і на їх основі можлива тематична кластеризація корпусу. Під час нашого дослідження, ми мали змогу ознайомитися з різними захоплюючими проєктами цифрової гуманітаристики, які пропонують методи візуалізації.

2.4. Змістовні конституенти текстів англomовного дискурсу цифрової гуманітаристики

Текст (від лат. *textum* – зв'язок, побудова, сплетення) реалізує певну інформацію на знаково-мовному рівні. Він є смисловою послідовністю знаків, об'єднаних структурними і мовними особливостями. Тексти АДЦГ належать до наукового стилю. А сферою реалізації такого стилю є наукова діяльність, результати якої і реалізуються в текстах. Як вказує А. Ніколаєва, «в сучасному, новітньому значенні слова, яке ми прагнемо йому додати, текст не дорівнює літературному твору: це поле методологічних операцій, знакова діяльність; структуроутворюючий процес; це не пасивний об'єкт, а робота і гра; це не сукупність замкнених у собі знаків, а наділений змістом, який можна відновити, простір, де окреслені лінії значеннєвих зрушень» [61].

Отже, перш за все, зазначимо, що тексти АДЦГ поєднують декілька простих текстів. Структурність даного тексту означає членування його на одиниці різних рівнів, різної природи та функцій. Оскільки тексту АДЦГ передуює наукове дослідження, він є фінальним інтелектуальним продуктом, в якому представлені висновки дослідження. Від якості тексту залежить його сприйняття читачем. Це акцентує увагу на викладі змісту дослідження і його подачі. Перше вимагає точного формулювання усіх його складових – від постановки завдань до результатів їх вирішення, а друге передбачає

створення привабливості наукового тексту для читачів.

Як об'єкт наукового осмислення, підкреслює Ю. Сурмін, науковий текст постає в трьох видах. «По-перше, він є предметом дослідження, тому що в ньому є наукові ідеї, аргументації, обґрунтування, тобто відома або принципово нова інформація. Текст є провідником наукового знання, тому що забезпечує наукову комунікацію. По-друге, науковий текст містить наукову методологію і фактологічну інформацію, яку аналізує дослідник. По-третє, він є зразком інтелектуального продукту. Добре написаний текст змушує, надихає, а невдалий текст відштовхує. Гарний текст цитують, використовують для обґрунтування ідей, а поганий або не помічається науковим світом, або виступає предметом критики» [73, с. 117].

Вище означені особливості тексту АДЦГ і визначають його членування на одиниці різних рівнів. На найзагальнішому рівні, зазначає Ю. Сурмін, текст має три складові: постановочна, дослідницька і заключна. «Постановочна складова містить проблему, мету і завдання, гіпотези й методи дослідження, тут висвітлюється також зв'язок даного дослідження з іншими науковими розробками. Дослідницька складова описує проведене дослідження й отримані результати. Заключна складова сфокусована на висновках і рекомендаціях для проведення подальших наукових розвідок і використання результатів на практиці» [73, с. 129]. Розписуючи ці компоненти більш детально, зазначимо, що вони включають: назву як найважливішу інформативну одиницю, що відображає тему тексту; вступ, де коротко обґрунтовується вибір теми та методи дослідження, цілі і завдання роботи; основну частину тексту; висновок, який містить результати дослідження.

Змістовні конституенти текстів АДЦГ також пов'язані з такими його рисами як цілісність і логічність. У широкому розумінні – це поняття, які означають зовнішню та внутрішню здатність тексту бути зв'язним, тобто текст має бути як структурно логічним, так і змістовно цілісним. Ці дві риси взаємопов'язані. Перше реалізується через зовнішні структурні

показники, через формальне обумовлення компонентів тексту. А друге реалізується в авторській інтенції й єдності комунікативної установки.

Як вказує Н. Нікульшина, єдність теми актуалізується через вживання ключових слів, повторів, синонімію, повторну номінацію, що ґрунтується на тотожній референції, тобто функціонально-комунікативній співвіднесеності з тим самим референтом [62, с. 249]. Отже, поняття цілісності тексту АДЦГ містить комунікативну та змістовну організацію, а поняття зв'язності – структурну організацію та форму. Змістовні конституенти текстів АДЦГ представляють собою єдність трьох частин: постановочної, дослідницької і заключної. Вони, в свою чергу, членуються на назву (заголовок), вступ, основну частину, висновок. Питання, які розглядаються мають бути різноманітні. Всі ці структурні ознаки є типовими для сучасного англomовного науково-технічного дискурсу.

Заголовок текстів АДЦГ є одним з найважливіших конститuentів інформаційної структури тексту. Він входить в систему тексту, передаючи, як і будь-який словесний знак, змістовно-фактичну інформацію, а також виступає найпершою ознакою творів різного характеру, в тому числі і науково-технічних. Саме заголовок дає читачу перше уявлення про книгу, статтю або інший матеріал, формує настрій перед прочитанням, стає першим кроком до аналізу даного матеріалу [20, с. 16]. Заголовок – це цілісна одиниця мови, яка стоїть перед текстом і є назвою тексту, яка вказує на зміст даного тексту і відокремлює даний відрізок мовлення від інших. Заголовок виступає своєрідною тезою самого корпусу тексту. Обираючи заголовок, автор чітко уявляє, що він створює, на чому хоче сконцентрувати увагу читача та що хоче донести до нього (див. Рис. 2.4). Наприклад: «*avatar, algorithm, archiver, byte, white, bit, blog, block, warez, hard drive, virus, jumper, installation, interface, card reader, crackers, lamer, macro, matrix, multimedia, media player, media library, chip, processor, editor site, server, system, scanner, slide, slider, hackers, hackers*» [123].

Рис. 2.4. Приклад оформлення веб-сторінки

Н. Карпчук визначає такі критерії заголовків: заголовок повинен бути помітним, навіть при швидкому погляді на сторінку з текстом заголовка першим кидається в очі, заголовок повинен зацікавити читача та викликати його емоції, заголовок повинен бути зрозумілим, тобто написаним абсолютно зрозумілою для аудиторії мовою, заголовок повинен бути конкретним, особливо в науково-технічних матеріалах [38, с. 75].

Відповідно до семантичної структури існують такі типи заголовків, що притаманні текстів АДЦГ: заголовок у вигляді окличного речення або заявки; заголовки – поради; заголовки у вигляді питання; заголовок, що акцентує увагу на проблемі; заголовок – протиставлення. У більшості випадків виявити сутність заголовка стає можливим лише після того, як ви зрозумієте суть оригіналу. Загалом не існує яких-небудь універсальних рекомендацій щодо перекладу заголовків [38, с. 134]. Особливу увагу при перекладі необхідно звернути на особливості науково-технічних матеріалів. Для перекладу атрибутивних груп в заголовках слід провести аналіз змістових зв'язків атрибутивного сполучення і визначити змістові групи всередині цього словосполучення. Розібравши змістові зв'язки, перекладають словосполучення справа наліво, починаючи з опорного слова.

Якщо заголовок містить термін або скорочення, необхідно шукати еквівалент у словнику, адже найбільш вживані терміни та перелік найтипівіших скорочень міститься майже в кожному словнику. При

відсутності еквіваленту слід звертатись до спеціальних словників термінів та спеціальних словників скорочень.

Використання варіативних відповідників є найбільш поширеним способом перекладу заголовків. Заголовки в текстах АДЦГ можуть мати граматичне оформлення: *tailless plane, selective communication, system of axes, system of equations, three wheeled bicycle, controlled system*. Прикладом заголовка, що перекладається за допомогою використання варіативних відповідників є наступний: «Humanitarian informatics: a study of the information society and social problems of informatization» – «Гуманітарна інформатика: дослідження інформаційного суспільства та соціальних проблем інформатизації» [135]. Переклад даного речення англійською мовою здійснюється саме з використанням варіативних відповідників.

Частина заголовків все-таки містить терміни, що можуть використовуватись також в інших галузях, тому при наявності такого заголовка при перекладі необхідно підбирати варіативний відповідник даного терміну: «*Manifesto for the Digital Humanities*» – *Society's digital turn changes and calls into question the conditions of knowledge production and distribution. For us, the digital humanities concern the totality of the social sciences and humanities. The digital humanities are not tabula rasa. On the contrary, they rely on all the paradigms, savoir-faire and knowledge specific to these disciplines, while mobilizing the tools and unique perspectives enabled by digital technology. The digital humanities designate a «transdiscipline», embodying all the methods, systems and heuristic perspectives linked to the digital within the fields of humanities and the social sciences»* [135]. Тому ми вважаємо, що найоптимальнішим способом перекладу таких заголовків є використання в сукупності еквівалент та варіативний відповідник. Частина заголовків з загальноживаними термінами незначна, проте частина термінів, особливо виражених одним словом, може мати більше одного значення.

2.5. Мовні особливості текстів англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики

Спеціалізація сучасних текстів АДЦГ досягається за рахунок використання термінів. За визначенням С. Бонднара, «терміном називається лексична одиниця, що вживається для точного вираження поняття з якої-небудь галузі знання – науки, техніки, суспільно-політичного життя, економіки тощо, вони позначають й спеціальні об'єкти, й поняття, якими оперують спеціалісти певної галузі науки» [12, с. 27]. Загальновідомо, що наукові терміни можуть бути загальними (міжнародна номенклатура) і спеціалізованими. Саме останні інтересують перекладознавців. До того ж, такі термінологічні одиниці створюють концептосферу кожної науки.

Щодо структурних різновидів термінів, зазначимо, що в основі класифікації лежить, перш за все, кількість терміноутворюваних елементів, складових лексеми. Ядро будь-якої термінологічної системи становлять однокомпонентні терміни (однослівні терміни). На їх основі будуються більш складні термінологічні словосполучення. Розрізняють двухкомпонентні, трикомпонентні та багатоконпонентні терміносполучення.

Кожен термін має наступні параметри: походження, семантика, граматична структура, спосіб термінотворення, системні зв'язки та функційні особливості. Такі терміни – є елементами терміносистеми зі своєю номенклатурою – системою специфічних назв конкретних науково-технічних об'єктів. Разом з тим, вони входять до загальнолексичного складу сучасної англійської літературної мови. Проте, вони мають чіткіші семантичні межі, є більш однозначними, регламентованими, що відповідає вимогам професійного спілкування.

Наприклад: «*In Debates in the Digital Humanities, Matthew Gold opens with an essay entitled «The Digital Humanities Moment». This moment is characterized by a swell of scholarly and popular publications on digital humanities (DH), funding opportunities for DH projects, jobs requiring DH skills,*

and DH centers forming in colleges and universities. The same could be said about a parallel moment in libraries. In the past few months job postings for positions with titles such as Digital Humanities Librarian, Librarian for Digital Humanities Research, and Digital Humanities Design Consultant have multiplied. Additionally, many libraries are integrating support for DH or digital scholarship into their service profiles. However, there are few articles in the library literature, much less in the DH literature, focused specifically on the role libraries are playing or could play in this emerging approach to humanities scholarship» [97].

Під час аналізу ми знайшли велику кількість метафор, що служить підтвердженням того, що сучасний АДЦГ прагне привернути увагу великої кількості читачів з різним інтелектуальним потенціалом. Коли ми пильно дивимося на звичайну мову, то можемо помітити стерті метафори, це викопні, понад які наростають нашарування звичайної мови, історично ці метафори цілком цікаві, але вони неживі. Те, що ми зазвичай вважаємо метафорою, це щось помітне, вражаюче, відмінне. Це ті метафори, за допомогою яких ми намагаємось визначити відносини між комп'ютерними методами та гуманітарними науками.

Метафоричне сприйняття англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики, фактично описує неприємну, але неминучу зустріч із реальною політикою академічного середовища, а не фігури мови, яким цей образ створюється та підживлюється. Таке неправильне тлумачення метафори викликає особливо багато проблем, коли ми намагаємось встановити справді нову епістемологічну, практичну дисципліну, тобто гуманітарну інформатику. Ми зустрічаємо труднощі, бо ця дисципліна не підходить академічній структурі, яка народилася на основі наших старих метафоричних конструкцій.

Зустрічаються в англомовному дискурсі цифрової гуманітаристики і перифрази. Вони зберігають пряме значення слів і виконують не лише естетичну, але й смислову функцію, допомагаючи автору чіткіше висловити думку, підкреслити ті чи інші властивості об'єкта опису: «*The antidote to*

information abuse: the Internet... Before plunging into the data...dip into a war chest» [123]. Звернення до перифрази обумовлене прагненням автора надати мовленню відтінок розмовності [135].

Іншим часто вживаним прийомом є персоніфікація, що реалізується за допомогою використання метафор: «... *and paying even a whisper of attention to the nightly news. These theories made their way, seemingly without friction, from the experts' mouths to journalists' ears to the public's mind*». За прийому персоніфікації неживі предмети отримують людські якості: «*What this book is about is stripping a layer or two from the surface of modern life and seeing what is happening underneath. Because there is nothing like the sheer power of numbers to scrub away layers of confusion and contradiction. Once again, the data can tell the story*» [123].

Суттєвою відмінною рисою сучасних текстів АДЦГ є можливість використання гумору та іронії. Іронія виявляється в невідповідності традиційного й ситуативного позначень, узуального й оказіонального, прямого й непрямого значення мовних одиниць [3, с. 130]. Інтернет-сленг також може задовольнити потреби у спілкуванні, оскільки це дозволяє людям висловлюватися більш вільно і вони можуть відображати свій особистий смак. Вони можуть розвивати свій власний вид сленгу, заснований на їхній власній культурі: «*HASTAC is a network of individuals and institutions inspired by the possibilities that new technologies offer us for shaping how we learn, teach, communicate, create, and organize our local and global communities*» [98].

У наш час існує асоціація різних інформаційних просторів. Інструмент для впровадження інформаційної глобалізації – це комп'ютер, який поєднує в собі всі засоби передачі інформації на основі їх перетворення в цифровий формат. Вивчення цього впливу стає одним із пріоритетних завдань мовознавства 21 століття. Беручи до уваги вищезазначені факти, важливо детально розробити правильний підхід до тлумачення тексту, намірів оратора та виступу засобів в контексті розвитку лінгвістичних наук. Мова як засіб комунікації має соціальний характер, де громадські функції активно

впливають на її структуру і значною мірою визначають її розвиток.

Насправді, комп'ютерна сфера спілкування є захоплюючою, таємничою, складною та неминуче викликає образні асоціації, які знаходять вираження в іменах. Більшість непрофесійні користувачі погано володіють англійською мовою і не використовують її ефективно. Але всі вони певним чином мають використовувати нову англійську термінологію, але часто це виглядає як неправильна вимова англійських слів, які іноді вживаються у словнику. Багато комп'ютерних термінів, раніше відомих лише невеликій кількості спеціалістів, які зараз використовуються дуже широким колом учасників АДЦГ.

Наприклад: «*Declaration – We, professionals of the digital humanities, are building a community of practice that is solidary, open, welcoming and freely accessible. We are a community without borders. We are a multilingual and multidisciplinary community. Our objectives are the advancement of knowledge, the improvement of research quality in our disciplines, the enrichment of knowledge and of collective patrimony, in the academic sphere and beyond it. We call for the integration of digital culture in the definition of the general culture of the twenty-first century*» [135]. Низку мовних особливостей має і стилістична організація речення сучасного дискурсу цифрової гуманітаристики. По-перше, потрібно відмітити наявність розгалужених речень, що є типовою ознакою текстів АДЦГ. Наведемо кілька прикладів: «*There are many people who are against new technologies. In my opinion, technological progress has made our lives more interesting and bright. Thanks to computers and Internet I find more educational resources*»; «*This is becoming a real issue in Digital Humanities. There is no clear route to an academic job, and no clear route to PhD, and there are a lot of people at a high level in the field who do not have PhDs. Yet increasingly, we expect the younger intake to have gone down that route, and then to work in service level roles (partly because there are few academic jobs). This problem of employment and career and progression taps into a general frustration for young scholars in our field*» [134].

По-друге, досить часто вживаються синтаксичні конструкції, звороти (об'єктний відмінок з інфінітивом, називний відмінок з інфінітивом), наприклад: «*To version number, to activation record, to activation security, activity memory, security technology, to voltage offset, abbreviation expansion, edge connector*».

По-третє, текст АДЦГ насичений великою кількістю запитань, включаючи риторичні: «*The first thing to note is that the conference was organized by graduate students, not faculty. The co-chairs of the event were Molly Farrel. How did these students get drawn into the digital humanities?*»; «*But what if Duke or Yale were to offer a degree in Digital Humanities and they said «no» to code and «yes» to text? Or «no» to building and «yes» to theorizing? Or decided that Digital Humanities is what we used to call New Media Studies (which is the precise condition, as far as I can tell, at Dartmouth)? You might need to know how to code in order to be competitive for relevant grants with the ODH, NSF, or Mellon. Maybe that means Yale's DH ambitions will never get off the ground. Or maybe Yale is powerful enough to redefine the mission of those institutions with respect to the Humanities*» [135]. Їх основними функціями є підвищення емоційного тону мовлення, посилення прагматичного ефекту висловлення, «зосередження уваги слухача на якихось семантико-стилістичних центрах мовного контексту, що досягається специфічним інтонуванням фрази» [35].

Тексти АДЦГ характеризуються цілою низкою соціолінгвальних особливостей, які найбільш яскраво проявляються в персуазивності, аргументативності і маніпулятивності, спрямованих на корекцію способу світу адресата в інтересах адресанта. Сучасний АДЦГ відрізняється широким розмаїттям використовуваних стилістичних засобів, метою яких є забезпечення перлокутивний ефект висловлювання, надання більшого впливу на аудиторію, її переконання. Використовувані стилістичні засоби мають певну культурну маркованість, облік якої необхідний для забезпечення ефективності комунікації.

2.5.1. Лексичний аналіз текстів англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики

Становлення машинного перекладу, і лексичного аналізу тексту тісно пов'язано з технологічним розвитком обчислювальної техніки, мов програмування, програмного забезпечення, економічних можливостей, що визначаються їх виробниками. Машинний переклад тісно пов'язаний з електронною обробкою даних в англомовному дискурсі цифрової гуманітаристики. У ранніх статтях з машинного перекладу згадується обов'язкове використання конкордансів, списків частотності і лематизації. Один із найважливіших ранніх проєктів з використання комп'ютера для лексичного аналізу тексту – Index Thomisticus.

Перш за все, давайте визначимо, що таке «лексичний засіб». Лексичний засіб або просто лексика – (від гр. *lexicos* – той, що відноситься до слова) – це сукупність слів, які вживаються у мові. Усі функціональні стилі включають в себе безліч лексичних засобів, які нам належить розглянути. Використання засобів образності в тексті АДЦГ принципово відрізняється від їх використання в художній літературі: у художньому творі метафора – це важливий елемент системи образів; у науковій мові багато засобів (серед них і метафора) виступають у допоміжній функції – для пояснення, популяризації [34, с. 239]; вони є своєрідними інструкціями, не зв'язаними із загальною мовленнєвою системою; їх використовують як прикрасу; вони є чужорідними елементами та вживаються не гармонійно до стиля, а всупереч йому. Оскільки це науковий стиль, йому притаманна велика кількість термінів.

Метафори одного слова стали невід'ємною частиною не тільки комп'ютерної грамотності, а й повсякденних діалогів саме завдяки: образність – що дає можливість незвично називати предмет чи явище, тим самим забезпечуючи безпеку в суспільстві; лаконічність – можливість передати максимальний обсяг інформації з мінімальними мовними одиницями; гнучкість – метафори з одного слова можуть бути використані в

широкому діапазоні мов.

Найбільш продуктивними способами творення слів в текстах англomовного дискурсу цифрової гуманітаристики є конверсія: субстантивация – утворення іменників і прикметників від дієслів (*plug in i plug-in; to break i break-in; to build in i built-in*) – характерним є передача похідному слову результату дії від дієслова-основи; вербалізація – утворення дієслів від іменників (*key i to key; process i to process*) – існування агентивних чи інструментальних відносин між основами слова.

Продуктивним типом словотворення англійської комп'ютерної лексики є скорочення, які широко представлені аббревіатурами та акронімами. Поява і використання скорочень зумовлюється потребою мовної економії у процесі професійної комунікації, адже повний термін доволі часто є громіздким і незручним у користуванні.

Наприклад: *«Notwithstanding this it is argued that the models of Humanities data that the Digital Humanities community makes change not in response to such technical concerns but rather as a result of shifts in emphasis or theory, and from this perspective the Digital Humanities is much closer to traditional understandings of the Humanities. Thus, it is argued that a fundamental tension, or productive unease, exists in Digital Humanities between its «Dig» and «Humities» facets: 'If the rhetoric at the heart of the «dig» side of «dig humities» is strongly informed by a narrative of technological progress, the «humanities» side has equally strong roots in a humanities sensibility which both resists a cumulative idea of progress (one new thing building on another) and yearns for a progressive agenda (doing better all the time)» [135].*

Насиченість скороченнями також є однією із лексичних ознак текстів АДЦГ. Це пояснюється тим, що громіздкі терміни-словосполучення непрактичні у користуванні та закон мовної економії прагне до того, щоб передати більше інформації, використовуючи при цьому менше місця. Це явище є характерним для всіх мов світу, зокрема для англійської і української мов. Водночас це явище досліджувалося при укладанні різноманітних

підручників із лексикології англійської мови та англомовних словників.

Скорочення – це такий спосіб словотвору, суть якого складається у відсіканні частини основи, що або збігається зі словом, або являє собою словосполучення, об'єднане загальним змістом. Система скорочень в будь-якій мові є невід'ємною частиною її загальної лексико-семантичної системи і тому системи скорочень значно відрізняються одна від одної. Досить різниться частота вживання тих чи інших скорочень. Значна кількість скорочень, що вживаються в англійській науково-технічній літературі, є омонімічними, тобто мають різне значення при тотожності графічної форми. Це може становити певну складність, тому що у таких випадках іноді буває важко визначити за формою скорочення його значення.

Скорочення прийнято класифікувати на лексичні й графічні. До лексичних відносять усічені слова і акроніми. Скорочуватися можуть будь-які фрагменти слова незалежно від морфемних границь [78, с. 120]. Наприклад: «*This is the Alliance of Digital Humanities Organizations (ADHO), consisting of five international societies: ACH, ALLC (the Association for Literary and Linguistic Computing), CSDH-SCHN (the Canadian Society for Digital Humanities/Société Canadienne des Humanités Numériques), centerNet (an international consortium of digital humanities labs and centers), and aaDH (the Australasian Association for Digital Humanities)*» [132].

Нааявними у системі термінів АДЦГ є і загальноновживані слова, що мають вторинне значення. Простота і доречність в АДЦГ певним чином пов'язана з використанням термінів. У складі термінологічної лексики можливо виокремити декілька шарів, що відрізняються за сферою вживання, змістом поняття, особливостями означеного об'єкта.

Наприклад: «*«Digital Humanities» sounds for all the world like a revolutionary attitude – digital humanities, as opposed to old-school analogue humanities. As such, it has most recently tended to welcome anyone and anything exemplifying a certain wired fervor. Nowadays, the term can mean anything from media studies to electronic art, from data mining to edutech, from scholarly editing*

to anarchic blogging, while inviting code junkies, digital artists, standards wonks, transhumanists, game theorists, free culture advocates, archivists, librarians, and edupunks under its capacious canvas» [135]. У науковому стилі найчастіше використовують відносні прикметники (*analytical, experimental, dynamic support system, easily testable, economically viable*) та аналітичні форми вищого і найвищого ступенів порівняння якісних прикметників (*more successful, more appropriate*). Більша частина речень будується саме в теперішньому часу – вони мають більш розповідний, інформуючий характер, тобто у них даються пояснення, опис чого-небудь.

Також тексти цієї тематики насичені модальними дієсловами та наказовим способом. Модальними дієсловами в англійській мові є *may, can, shall, ought to, must, should, need, dare, would, will*. До цієї ж категорії дієслів відносяться особові та безособові форми дієслів *to have* та *to be*. Модальні дієслова в науковому стилі та англійській мові загалом відображають ставлення дієслова-підмета до дійсності. Цей тип модальності є суб'єктивним, тобто виражає суб'єктивне ставлення мовця до висловлювання. Модальність є одним з обов'язкових елементів висловлювання. В текстах АДЦГ використовуються багатокомпонентні терміни, які не настільки частотні, як двокомпонентні, проте утворюються в значній кількості: *«joint switching of telephone connections; remote network management; screen refresh rate, removable hard disk, index register addressing, main storage data register»*.

В текстах АДЦГ є велика кількість термінів, що складаються з декількох компонентів. Наприклад: *«... been closely following the doings and goings on of those who have actively been Digital Humanitiesing»*. Специфічними для англійської мови є багатокомпонентні терміни, що представляють собою лексиколізованні відрізки речення: *«digital-to-analog (converter), drop-on-demanding (printing), Cyan-Magenta-Yellow»*.

Терміни-словосполучення, що виражають єдині цілісні поняття, мають різний ступінь значенневої розкладності, у цілому вони більш стійкі у

порівнянні з вільними словосполученнями загальнолітературної мови за своєю лексико-семантичною організацією. Їх можна віднести до числа лексичних словосполучень, характерною рисою яких є те, що місце одного з компонентів заповнюється не довільним словом відповідної категорії, а лише деякими, утворюючи певну семантичну групу.

Оскільки матеріал, на основі якого ми проводимо дослідження, відноситься до сфери цифрової гуманітаристики, слід зазначити, саме в цій галузі найчастіше зустрічаються саме три- та багатокомпонентні терміни, основні мовні особливості текстів АДЦГ полягають у наявності багатокомпонентних термінів та складної термінології.

У багатьох мовах існують слова, що мають дуже подібну (звукову) форму і, нерідко, але зовсім необов'язково, ідентичне значення (так звані інтернаціоналізми та псевдоінтернаціоналізми). Особливо часто вони вживаються у науково-технічній літературі. Наведемо декілька прикладів інтернаціоналізмів: *theory, method, experiment, reason, disinfection, characteristics, medicine, symptom, patient* тощо, та псевдоінтернаціоналізів: *actual, correspondent, attack*. Термінологічна лексика дуже інформативна, тому її використання є необхідною умовою лаконічності і точності викладення якоїсь теми. Вимоги, що існують у сфері вживання термінів, залежать від освіти й вікових особливостей адресата. Тому введення термінів у текст АДЦГ повинно бути мотивованим, оскільки велика кількість термінів робить текст складним для розуміння.

Ще одним лексичним засобом використаним у текстах АДЦГ є неологізми. Деякі словники визначають неологізм «як слово чи мовний зворот, що недавно з'явилися в мові для позначення нового або вже усталеного поняття, предмета тощо» [100, с. 496], як «слово або зворот, створені для позначення нового (раніше невідомого) предмета або для вираження нового поняття» [100, с. 261].

Афіксальні неологізми утворюються за наявними в мові зразками і характеризуються більшою семантичною визначеністю, ніж слова, утворені

за допомогою інших способів. Афіксальні компоненти мають своє семантичне навантаження, що змінює значення похідного слова. Найпоширенішим підтипом афіксації в англійській комп'ютерній термінології є суфіксація [17, с. 119].

Подібні думки ми спостерігаємо також у лінгвістичних дослідженнях Н. Маєвського, який тлумачить неологізми як нові лексичні утворення, які ще не ввійшли або ще не входили в загальнолітературне вживання, і які виникають через суспільну необхідність для позначення нового предмета або явища, зберігаючи відчуття новизни для носіїв мови [51, с. 158].

Наприклад: «*The OED refers to datum «chiefly in plural» (i.e., data), which describes «an item of (chiefly numerical) information obtained by scientific work, a number of which are typically collected together for reference, analysis, or calculation» with first use listed as 1630»* [135]. Отже, найбільш розповсюдженими лексичними засобами наукового стилю, зокрема в текстах АДЦГ, є терміни (прості, складні і складені), абрєвіатури, скорочення, інтернаціоналізми, псевдоінтернаціоналізми, книжна лексика, абстрактна лексика, неологізми та навіть фразеологізми.

2.5.2. Синтаксичні засоби

Синтаксис (від гр. *syntaxis* – побудова, порядок) – частина мовознавства, що вивчає форми речень і словосполучень. Синтаксис наукового стилю має яскраво виражений книжний характер, чітко організовану будову речень, без чого неможливо було б висловити складну думку. Важливою рисою синтаксису наукової мови розгорнутих складних речень із розгалуженою системою різних видів підрядності, відокремлених зворотів, особливо дієприкметникових та дієприслівникових, належить складнопідрядним реченням, а саме причиновим та наслідковим зв'язками. Такі речення найбільше відповідають специфіці наукового викладу.

Науковому стилю також притаманні повні, неповні та поширені речення. Неповні речення часто застосовуються для написання заголовків або приміток, пояснень, уточнень: «*Information technologies are currently developing with particular intensity, causing changes in all levels of being of society and man, including his daily life. Moreover, most people do not even realize how much their daily life depends on computers and information and telecommunication systems*»; «*They will contain electronic «neural networks». Of course, they'll be still a lot simpler than human brains, but it will be a great step forward*»; «*Computer technology is the fastest-growing industry in the world. The first computer was the size of a minibus and weighed a ton. Today, its job can be done by a chip the size of a pin head. And the revolution is still going on*» [132]. Повні та поширені речення зустрічаються найчастіше. Наукові тексти завжди були насичені складними та довгими конструкціями.

У текстах АДЦГ значно частіше трапляються складнопідрядні, ніж складносурядні речення. Це пояснюється тим, що в підрядних частинах речень відбиваються причинові, часові, наслідкові, умовні й подібні відношення, а також тим, що окремі частини у складнопідрядному реченні тісно пов'язані між собою. Частини ж складносурядного речення немовби нанизуються, утворюючи своєрідний ланцюг, окремі ланки якого незалежні одна від одної й легко піддаються перегрупуванню: «*Digital humanities have been criticized for not only ignoring traditional questions of lineage and history in the humanities, but lacking the fundamental cultural criticism that defines the humanities. However, it remains to be seen whether or not the humanities have to be tied to cultural criticism, per se, in order to be the humanities. The sciences might imagine the Digital Humanities as a welcome improvement over the non-quantitative methods of the humanities and social sciences*» [135].

Говорячи про складнопідрядне та складносурядне речення, слід звернути увагу на сполучники. В обох типах речень є своє слова-зв'язки. В складносурядному – це *and, nor, but* тощо, в складнопідрядному – *if, that, because, and, as, what, who, where*. Застосовуються сполучники для

збереження суворої логіки викладу матеріалу, що є головною метою наукового тексту: «*Can you copy? I am a full-time professor of DH. My answer is yes*»; «*In my opinion, the main installation of DH is the design of some objects. If all this is not within your competence, then ... you are not a digital humanist*»; «*I could probably see that both quotes are taken out of context, but do not forget – all quotes by their nature exist outside context, so to resent this is not entirely fair*»; «*But my statements (as I soon discovered) raise many concerns among both DH and those who are somehow connected with DH. I don't know if I can dispel these fears. I'm not even sure I want to or I do it, because they can be a stimulus to development. But ahead much more to tell*» [131].

Ще однією характерною синтаксичною ознакою текстів АДЦГ є однорідні члени речення. Їх у цьому стилі так само багато, як і в художній літературі, проте тут вони, на відміну від художнього стилю, не є емоційно-забарвленими. Однорідними членами речення можуть виступати усі самотійні частини мови. Найістотніша ознака однорідних членів у граматичному відношенні – їхня функціональна рівноправність. Зазначаємо також, що однорідні члени речення не можуть бути виставлені у рандомному порядку, повинна завжди бути присутня певна логіка. Особливо це важливо для наукового тексту.

Наведемо приклад: «*Nowadays people can do many things using a computer and the Internet. It is much quicker and easier to do different things on the computer. For example, if you write a composition, make up a presentation or prepare a report on the computer you can change the text or data as many times as you want and you don't have to rewrite everything if you changed something*» [131]; «*We seek someone who will contribute vision and energy to the journal's long-term planning. Candidates should have a strong background in digital humanities, whether as a practitioner, faculty member, public servant, researcher, or other role. No specific experience is required, but applicants and nominees should have a commitment to and interest in open-access publishing and digital modes of publication, as well as to open-source development practices and open*

data. Experience with managing complex collaborative projects, developing funding proposals, or navigating the evolving waters of the digital humanities field would all be valuable» [135].

Накінець, не може існувати науковий текст без вставних слів. Ці слова та словосполучення використовуються, знову ж таки, для логічного зв'язку між реченнями, для зазначення послідовності при розвитку думки тощо. Майже у кожному абзаці повинно бути використане вставне слово, і слугує ця характерна ознака не лише для логічного зв'язку, а також для вираження думки та ставлення автора роботи до описаного [4, с. 229]: *«I have personally seen many people on social networks having an emotional breakdown and have gone into depression either due the over-exposure or their ideas and posts not being paid attention to. They are unable to deal with this exposure and overload of information. As a society, are we going too fast on the information super lane? We are not paying enough attention. Human attention span on any piece of useful information is only about 3-4 minutes and beyond this is distraction» [134].*

Отже, при складанні текстів АДЦГ використовуються певні синтаксичні особливості, яких дуже багато. Проте, для того, щоб зробити науковий текст максимально логічним та структурованим, потрібно мати на увазі, що науковий стиль характеризується усіма видами речень (повні, неповні та поширені), вставними словами, складносурядними та складнопідрядними реченнями (але складнопідрядних все ж таки більша кількість).

Репрезентація англомовних текстів цифрової гуманітаристики – один з центральних моментів теорії візуальних мистецтв. Загалом, поняття репрезентації АДЦГ ілюструє взаємозв'язок між змістом і формою (зовнішнє і внутрішнє як текстуальна одиниця трансформується в одне ціле).

Прикладами текстової репрезентації ДН є:

- *тематичні рубрики:* «Frederick Douglass in Britain» – Runner up of the BL Labs Competition (2016): Black Abolitionist Performances and their Presence in Britain by Hannah-Rose Murray, PhD student with the Department of American

and Canadian Studies, University of Nottingham – являє собою підбірку картин галереї із англомовними коментарями, історичними виданнями газет, текстових доробок; «Antislavery in Britain» – There is much debate over why Britain abolished the transatlantic slave trade. Some historians argue that antislavery agitation forced the government’s hand, while others believe it was an exercise in pragmatism, that the slave trade was not as profitable as it had once been – являє собою підбірку історичних фактів щодо боротьби з рабством; «The Evangelical Alliance» – ця рубрика відображає ставлення самого Дугласа, цього коментарів стосовно Євангельського альянсу: «I do believe the Evangelical Alliance was hoodwinked, that they were misled; I do not think they really understood the matter...It was these reverend doctors [Americans] who led astray the British ministers in the Evangelical Alliance, on this question of slavery; they dared not go home to America as connected with the Alliance, if anything had been registered against slavery by that Alliance; they knew who were their masters, and that they must be uncompromising...»; «Data science and historical texts: modelling meaning change from Ancient Greek to web archives» – Webinar hosted by the Institute for Data Science and Artificial Intelligence (Manchester) presented by Barbara McGillivray (University of Cambridge & The Alan Turing Institute). An accessible example of what is being done with digitised and accurately transcribed historic collections and some equivalent approaches for modern web archives and social media – ця рубрика надає дослідження щодо розробки обчислювальних моделей для семантичних змін в історичних текстах з метою навчити комп’ютери автоматично ідентифікувати такі зміни, представлений великий набір даних сучасної англійської мови, а також розкрито проблеми та можливості роботи в міждисциплінарних проєктах цифрових гуманітарних наук та комп’ютерної лінгвістики.

- *інституційні проєкти*: «Scotland» – Scotland is a blaze of anti-slavery agitation – the Free Church and Slavery are the all-engrossing topics...The Free Church is in a terrible stew. Its leaders thought to get the slaveholders’ money and bring it home, and escape censure. They had no idea that they would be followed

and exposed. Its members are leaving it, like rats escaping from a sinking ship. There is a strong determination to have the slave money sent back, and the Union broken up – дана рубрика представлена активними посиланнями, коментарями, підбірку близьких віршів та аудіосупровід даного проєкту;

- візуально-графічні репрезентації: «The «Emerald Isle»» – As a result of this popularity, hundreds came to hear Douglass speak, and he published a new version of his Narrative highlighting the strength of Irish support. Douglass found that, unlike parts of America, few areas were closed to him in Ireland – he dined with upper class gentlemen intrigued to hear his story, and travelled across the country without restriction (див. Рис. 2.5). He even dined with the Lord Mayor of Dublin – ця рубрика надає інформацію через візуальні данні, репрезентація більш яскравіша і зрозуміліша;

Рис. 2.5. Візуально-графічна репрезентація проєкту Ф. Дугласа

- «Railways» – Frederick Douglass travelled to Britain at a time of great industrial change. Through his sojourn, we can look through a window into Victorian society, particularly through the subject of transportation. Douglass spoke in huge industrial towns and small fishing villages on the coast. He used every form of transport available – steamship, omnibus, carriage, and train – репрезентація насичена зображеннями карт (див. Рис. 2.6), графіків та схемами проїзду;

Рис. 2.6. Візуально-графічна репрезентація карти проїзду

- «Visual Search of Paintings» – Classifiers are applied to the Your Paintings collection. This consists of over 200,000 paintings that appear in a whole host of UK galleries. An annotated subset of this data is available here – метою цієї рурики є пошук об'єктів на картинах шляхом вивчення класифікаторів з фотографій в Інтернеті, надається демонстрація, яка дозволяє користувачеві шукати об'єкт за своїм вибором у наборі даних з більш ніж 200 000 картин за лічені секунди.

- *динамічні текстуалізовані середовища* – «The Civil War» – Douglass was also a fierce advocate argued for the enlistment of African American soldiers and their equal treatment (including pay) with white men. He visited the White House and discussed such matters with President Lincoln. In Britain, newspapers reported almost daily on the battles and political developments, and Douglass's speeches were printed almost verbatim across the country – маємо текстуалізовані свідчення сучасників на тодешню ситуацію та динамічний опис зображує предмети, універсалії, котрі відображають спільність середовища; «Robots Reading Vogue» – A range of examples of text and image data mining projects using the historical collection of 'Vogue' magazine, from the Digital Humanities Lab at Yale University Library. This resource demonstrates colour averages, topic modelling, n-gram search and more – дана підбірка являє собою статистичні методи, теми на цій сторінці були згенеровані комп'ютерною програмою, яка автоматично «читала» всі статті, коли-небудь опубліковані в Vogue, і згрупувала разом ті слова, які можна було б

передбачити випадковим розподілом.

На прикладі даних рубрик в текстах цифрової гуманітаристики можливим є використання саме питальних речень. Звичайно, використовуються і розповідні, але питальні дають змогу більше зацікавити читача науковими працями, висловити ставлення автора до написаного. А ось окличні речення ніколи не зустрічаються в науковому стилі, оскільки вони є показником безпосередньої емоційності. Отже, текст не існує без сформульованої ідеї (концепта), який є визначальною його категорією. Якщо розглядати текст як структуровану одиницю, необхідно зазначити про наявність текстових парадигм: жанрова; функціонально-стильова; індивідуально-авторська. Інформативність тексту залежить від здатності тексту бути носієм завершеного повідомлення, передавати інформацію. Інформативність як важлива властивість тексту характеризує кількість інформації, що міститься в ньому, її важливість і новизну. Для виділення текстів принциповим є їх соціальна зумовленість і емпірична наочність.

ВИСНОВКИ

Сучасний англомовний дискурс цифрової гуманітаристики як наочний приклад органічної інтеграції сутнісних параметрів власне наукового дискурсу у віртуальний простір є рефлексією розмаїття цифровізованих гуманітарних досліджень. Проблематика визначення цієї галузі, її іменування, термінологічного апарату та аранжування подання знань та інші дотичні питання знаходяться у фокусі сучасних лінгвістичних студій.

У роботі виокремлено співвідношення міждисциплінарних наукових категорій і визначено внутрішні конфлікти, які існують в співтоваристві дослідників, що займаються вивченням цифрових гуманітарних наук. Досліджено соціолінгвальні параметри англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики як нового виду конвергенції мовленнєвого і діяльнісного простору сучасної людини, оскільки тлумачення поняття «самопрезентаційна комунікація» являє собою інтеграцію різних наукових областей, які вивчають це явище в нецифровому і цифровому середовищі.

Цей міждисциплінарний напрямок у розвитку гуманітарних наук використовує методи, поняття та технології інформатики. Корпусна лінгвістика входить у область цифрової гуманітаристики. У широкому розумінні укладання та використання корпусів текстів є емпіричним текстоорієнтованим методом дослідження мовного матеріалу із застосуванням інформаційних технологій та комп'ютерної лінгвістики. Основою корпусної лінгвістики є розробка теоретичних основ та практичних прийомів побудови, машинної обробки та експлуатації мовних даних, оформлених як корпус текстів. Такі корпуси складають машинописні, стандартно організовані збори репрезентативних для певної мови діалектів або іншого підмножини мов письмових або усних текстів в електронній формі, призначених для лінгвістичного аналізу та опису. Це своєрідна інформаційно-довідкова система.

У сучасному мовознавстві лінгвістичні корпуси широко використовуються для вивчення особливостей і специфіки вживання у мові одиниць різних мовних рівнів. Нові формати залучення користувачів у продукування, відбір і тлумачення знань формують нові типи людино-комп'ютерних мереж: добровільні обчислення (public resource computing), краудсорсинг (crowdsourcing), пошукові системи, колективне зондування crowd (crowdsensing), онлайн-ринки, соціальні медіа, онлайн -ігри і віртуальні світи, масове співробітництво.

В цілому аналіз предметного поля Digital Humanities акцентує увагу на неоднорідності представлених наукових дисциплін, прикладних моделей і практик та їх вербалізації. При цьому обґрунтування критеріїв систематизації та способів їх вербалізації має стати наступним етапом розвитку цифрової гуманітаристики.

З огляду на популяризацію наукового знання, ідентифіковано певний відбір мовних елементів, необхідних для виконання необхідного комунікативного завдання. Інтегрованість АДЦГ у сучасні лінгвістичні студії спирається на наукові надбання не лише лінгвістики, але й семіотики, психології, психолінгвістики, соціолінгвістики, герменевтики, культурології, філософії, соціології та ін. Використані різні підходи до визначення АДЦГ не є взаємовиключними, так як саме комплексний підхід дає можливість найбільш ретельного аналізу мовних явищ, які реалізуються у ньому.

На наш погляд, одним з найбільш перспективних з позначених векторів досліджень є аналіз перебігу термінологічних процесів, а саме – детермінологізації у сучасному АДЦГ, так як даний процес безпосередньо впливає на когнітивно-семантичний базис утворення термінологічних одиниць, дозволяючи, тим самим, більш ґрунтовно вивчити когнітивно-дискурсивні складові як наукової, так і буденного типу комунікації.

Таким чином, англomовний дискурс цифрової гуманітаристики, будучи невід'ємною частиною наукового дискурсу, є інституційним видом дискурсу і являє собою комплекс оцифрованих текстів, метою яких є презентація

певного фрагмента наукового знання в когнітивній системі адресата за допомогою доступних для невідготовленого адресата мовних засобів.

Отримані дані вказують, що: гуманітарні науки не можуть продовжувати використовувати обчислювальну техніку просто як резервуар інструментів, не знаючи, як вони насправді розроблені. Дійсно, інтерпретація текстових даних підпорядковується семіотичним обмеженням (дискурсивні практики, жанр дискурсу, інтертекстуальність тощо), і необхідно мати можливість охарактеризувати корпуси перед будь-якою комп'ютерною обробкою.

Таким чином, те, що могло б відрізнити обчислювальний підхід дигітальної гуманітарної науки, який надає їм пріоритет, – це не обов'язково комп'ютери, а скоріше вибір відповідної формальної моделі, яка робить можливим обчислення. Таким чином, ми можемо мати логічні, геометричні, топологічні, граматичні формалізми. Деякі з них використовують знакові символи (графіки, зображення тощо). У всіх цих формалізмах можна знайти різні типи символів, такі як константи, змінні, оператори тощо.

Отже, для того, щоб цифрова гуманітаристика існувала, значущі дані повинні бути включені до перспективи обраної формальної моделі, що зробить можливим їх обчислення комп'ютером та забезпечить доступ широкою аудиторії до наявних матеріалів. Тому науковці збирають безліч даних, об'єднують і каталогізують їх. Наукова каталогізація спрощує знаходження цих всіх файлів та дає змогу за лічені секунди знайти потрібну інформацію, певну анотацію, що містить теги, інформацію про твір та автора.

SUMMARY

The modern English discourse of the digital humanities is a clear example of the actual scientific discourse, a space of digital sciences for linguistic studies. The definition given to the digital humanities points to a range of possible assumptions made in modern linguistic studies. The scientific correlation underlines the relation with other disciplines and the internal conflicts that exist in the community of researchers engaged in the study of digital humanities.

The digital humanities contribute to the traditional humanities development. In this regard, we explored the sociolinguistic parameters of the English discourse of digital humanities as a new type of convergence of speech and activity space of a modern individual. Convergent knowledge doesn't abolish professional profile knowledge, according to experts.

Digital Humanities focuses on the heterogeneity of the presented scientific disciplines, applied models and practices, as well as their verbalization, which can be considered as a separate problem of establishing research, focused on isolating and systematizing certain types of digital humanities. Thus substantiation of systematization and ways of their verbalization should become the following stage of digital humanities development.

Given the popularization of scientific knowledge, a certain selection of language elements required to perform the necessary communicative task has been identified. The digital humanities integration into modern linguistic studies is based on the scientific achievements not only of linguistics but also semiotics, psychology, psycholinguistics, sociolinguistics, hermeneutics, philosophy, sociology, and others. Thus, the English discourse of the digital humanities is an institutional form of discourse and is a set of digitized texts aimed at presenting a piece of scientific knowledge in the addressee's cognitive system using language tools available to unprepared recipients.

The data obtained allow us to draw the following conclusions: the humanities can't continue using computer technology simply as a reservoir of tools

without knowing how they are designed. Indeed, the interpretation of textual data is subject to semiotic constraints (discursive practices, discourse genre, intertextuality, etc.), and it is necessary to characterize the corpora before any computing processing.

Thus, what might distinguish a computational approach to the digital humanities from an approach that prioritizes this field is not necessarily a focus on computers, but rather the choice of an appropriate formal model that makes computation possible.

Thus, for the coherent existence of digital humanities and promotion, meaningful data must be included in the perspective of the chosen formal model, which will make it possible for a computer to calculate them. Indeed, these formal mathematical models are ubiquitous in the natural sciences as well as in the humanities and social sciences.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева И. С. Профессиональный тренинг переводчика : учеб. пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей. М. : Союз, 2004. 288 с.
2. Аликаев Р. С. Язык науки в парадигме современной лингвистики. Нальчик : Эль-Фа, 1999. 317 с.
3. Амеліна С. М., Монашненко А. М., Проценко Н. В. Лексико-граматичні проблеми перекладу науково-технічної літератури // Науковий вісник НУБПУ. Серія «Філологія». 2013. № 2. С. 130–134.
4. Андреев Г. И. Основы научной работы и оформление результатов научной деятельности : учеб. пособие. М. : Фин. и стат., 2004. 272 с.
5. Антология концептов / под ред. В. И. Карасика, И. А. Стернина. М. : Гнозис, 2007. 511 с.
6. Арутюнова Н. Д. Фактор адресата // Известия Академии наук СССР. Серия литературы и языка. М. : Наука, 1981. Т. 40. № 4. С. 356–367.
7. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка: стилистика декодирования. Л., 1981. 295 с.
8. Баранов А. Н. Лингвистическая теория аргументации (когнитивный подход) : автореф. дис. д-ра филол. наук : [спец.] 10.02.01; 10.02.19 / АН СССР. Ин-т рус. яз. М., 1990. 48 с.
9. Бацевич Ф. С. Основы комунікативної девіатології. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. 236 с.
10. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. К. : Довіра, 2007. 205 с.
11. Бенвенист Э. Общая лингвистика. М. : Прогресс, 1974. 446 с.
12. Боднар С. В. Мовні та соціокультурні особливості англомовного дискурсу // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія», 2015. № 19. С. 24–28.
13. Богачик М. С. Особливості словотворення англійської

комп'ютерної термінології // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». Вип. 52. Рівне, 2015. С. 42–44.

14. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. М. : Русские словари, 1996. 416 с.

15. Володин А. Ю. Digital Humanities (Цифровые гуманитарные науки): в поисках самоопределения // Вестн. Пермского ун-та. История. 2014. № 3 (26). С. 5–12.

16. Волохов С. А. Я в аську войду только за смайликом! // Уикенд. 2003. Вип. 34 (184). С. 18–19.

17. Волошина Т. М. Афіксація в українській кібернетичній термінології // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика : зб. наукових праць. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2001. С. 118–127.

18. Воробьева О. П. Реализация фактора адресата в художественном тексте в аспекте лингвокультурной традиции // Филологические науки. 1992. № 1. С. 59–66.

19. Головин В. Н., Кобрин Р. Ю. Лингвистические основы учения о терминах. М. : Наука, 1987. 104 с.

20. Гончарова Е. А. Медиальный аспект модуса формулирования текста как проблема стилистики // СТИЛЬ. Белград, 2008. Вып. 7. С. 11–30.

21. Горелов И. Н. Кинесика // Лингвистический энциклопедический словарь. М. : Сов. энциклопедия, 1990. С. 221–245.

22. Горелов В. Анализ дискурса в социальной теории: Мишель Фуко и Тьюен А. ван Дейк // Научные доклады : электрон. версія. URL : <http://ecsosman.hse.ru/data/746/693/1219> (дата звернення: 11.09.2021).

23. Головин В. Н., Кобрин Р. Ю. Лингвистические основы учения о терминах. М. : Наука, 1987. 104 с.

24. Демьянков В. З. Фрейм. М. : Филологический факультет МГУ им. М. В. Ломоносова, 1996. С. 186–189.

25. Д'яков А. С., Кияк Т. Р. Основи термінотворення. К. : KM Academia,

2000. 218 с.

26. Д'яков А. С. Основы терминотворения: семантические та соціолінгвістичні аспекти. Київ : Вид. дім «KM Academia», 2000. 216 с.

27. Жаботинская С. А. Концептуальный анализ: типы фреймов // Вісник Черкаського ун-ту. Серія: Філологічні науки. Черкаси, 1999. Вип. 11. С. 3–20.

28. Журавлева Е. Ю. Современные модели развития гуманитарных наук в цифровой среде // Вопр. философии. 2011. № 5. С. 91–98.

29. Зацний Ю. А. Інновації у словниковому складі англійської мови початку ХХІ століття : англо-український словник. Вінниця : Нова Книга, 2008. 359 с.

30. Земнухова Л. В. Как цифровые технологии трансформируют социальные науки // Этнограф. обозрение. 2020. № 1. С. 23–33.

31. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад. Л. : Зірка, 1989. 354 с.

32. Зорин А. Л. Об эпистемологическом статусе понятия «Цифровые гуманитарные науки» // Культура и время перемен. 2019. № 2 (25) : електрон. версія. URL : [http://timekguki.esrae.ru/pdf/2019/2\(25\)/444.pdf](http://timekguki.esrae.ru/pdf/2019/2(25)/444.pdf) (дата звернення: 02.09.2021).

33. Йоргенсен М. В., Филлипс Л. Дж. Дискурс-анализ. Теория и метод / пер. с англ. Х. : Гуманитарный центр, 2008. 352 с.

34. Казакова Т. А. Приемы перевода метафорических единиц // Практические основы перевода. СПб. : Союз, 2001. 320 с.

35. Карабан В. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2002. 574 с.

36. Карасик В. И. Культурные доминанты в языке // Языковая личность: культурные концепты. Архангельск : Перемена, 1996. С. 3–16.

37. Карасик В. И. Семиотические типы концептов // Вопросы когнитивной лингвистики. 2012. Вип. 4. С. 5–11.

38. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс.

Волгоград : Перемена, 2002. 477 с.

39. Кияк Т. Науково-технічний переклад (теоретичні та прикладні аспекти) // Іноземна філологія. 1992. Вип. 104. С. 141–151.

40. Коваленко А. Загальний курс науково-технічного перекладу. К. : Інкос, 2002. 317 с.

41. Комбинаторный словарь английского языка / авт.-уклад. М. Бенсон, Э. Бенсон, Р. Илсон. М. : Русский язык, 1990. 536 с.

42. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. М. : ЭТС, 2002. 424 с.

43. Коптілов В. Теорія і практика перекладу. К. : Юніверс, 2002. 280 с.

44. Красина М. Н. Дискурс, дискурс-анализ и методы их применения в междисциплинарных проектах // Вестник Тверского государственного университета. Тверь, 2018. Вип. 2. С. 159–165.

45. Красных В. В. «Свой» среди «чужих»: миф или реальность? М. : Гнозис, 2003. 375 с.

46. Красных В. В. От концепта к тексту и обратно (к вопросу о психолингвистике текста) // Вестник Московского ун-та. Филология. 1998. Вип. 1. Сер. 9. С. 53–70.

47. Кузьмина Д. Ю., Пруденко Я. Д. Гуманитарные науки в цифровой век или неотвратимость дисциплинарной гибридизации // Междунар. журнал исследований культуры. 2012. № 3 (8). С. 17–23.

48. Кулик В. Дискурс українських медій: ідентичності, ідеології, владні стосунки. К. : Критика, 2010. 657 с.

49. Лазебна Н. В. Образність англомовного комп'ютерного текстопростору. Запоріжжя : ЗНТУ, 2017. 206 с.

50. Литвинов А. В. Научный дискурс в свете межкультурной коммуникации // Филология в системе современного университетского образования. М. : Изд-во УРАО, 2004. Вып. 7. С. 283–285.

51. Ляпин С. Х. Концептология: к становлению подхода // Концепты. Научные труды Центроконцепта. Архангельск : Изд-во Поморского

университета. 1997. Вып. 1. С. 11–35.

52. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. 280 с.

53. Макулин А. В. Интеллектуальные системы в гуманитарной сфере и цифровая философия // Вестн. Северного (Арктического) фед. ун-та. Серия: Гуманитарные и социальные науки. 2016. № 2. С. 76–86.

54. Мамина Р. И. Искусство самопрезентации в эпоху цифры. СПб. : Петрополис, 2020. 212 с.

55. Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. 196 с.

56. Маслова Т. Б. Типологія наукового дискурсу в сучасній мовознавчій парадигм. Д. : Вид-во ДНУ, 2012. Вип. 10. С. 39–43.

57. Мечковская Н. Б. Социальная лингвистика. М. : Аспект-Пресс, 1996. 206 с.

58. Ментинська І. Б. Лексико-генетичні особливості сучасної комп'ютерної термінології // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми української термінології. 2014. Вип. 91. С. 71–74.

59. Миронова Н. Н. Дискурс-анализ оценочной семантики. М : Тезаурус, 1997. 158 с.

60. Можяева Г. В. Digital Humanities: цифровой поворот в гуманитарных науках // Гуманитарная информатика. 2015. Вып. 9. С. 8–23.

61. Нургалеева Л. В. Эволюция мультимедийного дискурса с позиции интерсенсорного моделинга коммуникации : электрон. версія. URL : <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/115876/1/НУРГАЛЕЕВА%3DЭВОЛЮЦИЯ%20МУЛЬТИМЕДИЙНОГО%20ДИСКУРСА.pdf> (дата звернення: 12.11.2021).

62. Никульшина Н. Л. Письменный научный дискурс как объект моделирования в учебных целях // Вестник ТГУ. 2008. Вып. 3 (59). С. 245–250.

63. Павленко Н. О. Основні підходи та методи дослідження дискурсу //

Вісник ЖДУ ім. І. Франка. 2005. № 22. С. 126–128.

64. Панкрац Ю. Г. Пропозициональные структуры и их роль в формировании языковых единиц разных уровней. Москва : Ин-т языкознания РАН, 1992. 112 с.

65. Погорский Э. К. Особенности цифровых гуманитарных наук // Информационный гуманитарный портал «Знание. Понимание. Умение». 2014. № 5 : электрон. версія журналу. URL : http://www.zpu-journal.ru/ezpu/2014/5/Pogorskiy_Digital-Humanities/ (дата звернення: 05.08.2021).

66. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем`ер, 2008. 332 с.

67. Розина Р. И. Человек и личность в языке // Логический анализ языка. Культурные концепты. М. : Наука, 1991. С. 52–56.

68. Рудов И. Н. «Тренды» в цифровых гуманитарных науках: библиометрический анализ на основе базы данных Scopus // Информационный АИК. 2016. № 45. С. 25–27.

69. Самостиенко Е. В. Digital Humanities в русскоязычном контексте: траектория институционализации и механизмы формирования автономных зон // Вестн. Вятского гос. ун-та. 2018. № 4. С. 37–45.

70. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации. К. : Фитосоциоцентр, 2002. 336 с.

71. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2006. 716 с.

72. Степанов Ю. С. Понятие // Лингвистический энциклопедический словарь. М. : Сов. энциклопедия, 1990. С. 383–385.

73. Стернин И. А. Описание лексического значения и принцип айсберга // Межвузовский сборник научных трудов. Воронеж: Воронежский государственный университет, 1985. С. 44–49.

74. Таллер М. Дискуссии вокруг Digital Humanities // Историческая информатика. 2012. № 1. С. 5–13. 2.

75. Черняховская Л. А. О способах перевода новых научно-технических терминов // Теорія і практика перекладу : респ. міжвід. наук. зб. К., 1979. Вип. 4. С. 9–17.

76. Четверікова О. Р. Комунікативні та лінгвокультурологічні передумови дослідження науково-популярного тексту // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. 2016. Вип. 35. С. 178–183.

77. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1987. 192 с.

78. Шевченко І. С., Морозова О. І. Проблеми типології дискурсу // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : монографія / за заг. ред. І. С. Шевченко. Харків : Константа, 2005. С. 233–236.

79. Щерба Д. В. Засоби запозичення та асиміляція англомовних комп'ютерних термінів // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2004. Вип. 17. С. 260–262.

80. Щур І. І. Запозичення з англійської мови як складова лексики комп'ютерного сленгу // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. пр. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2004. Вип. 12. Ч. 2. С. 384–388.

81. Щур І. І. Особливості комп'ютерного жаргону // Рідна школа. Київ, 2001. № 3. С. 10.

82. Ясінська О. В. Комп'ютерний елемент в аспекті лінгвістичних досліджень // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк, 2009. № 5. С. 233–238.

83. Arthur P. Virtual Strangers: e-Research and the Humanities // International Journal of Culture and History. 2009. Vol. 27, № 1. P. 47–59.

84. Berger P., Luckmann, Th. The Social Construction of Reality // Garden City. NY : Doubleday, 1966. 203 p.

85. Biber D. Corpus Linguistics: Investigating Language Structure and Use. Cambridge : CUP, 1998. 214 p.

86. Biber D. A Typology of English Texts // Linguistics. Belgium, 1989.

P. 3–44.

87. Bloustein E. J. Privacy as An Aspect of Human Dignity: an Answer to Dean Prosser // *University Law Review*. New York, 1964. Vol. 39. P. 962–1007.

88. Bodmer W. The Public Understanding of Science // Report of a Royal Society AdhocGroup. London : The Royal Society, 1985. P. 11–15.

89. Boettke P., Cowen T. Progress in Economic Discourse? // *The Quarterly Journal of Economics*. 2010. Vol. 122. № 1. P. 95–99.

90. Brown G., Yule G. *Discourse Analysis*. Cambridge University Press, 1983. 288 p.

91. Calcutt D. Report of the Committee on Privacy and Related Matters. London : HMSO, 1990. 124 p.

92. Chafe W. *Discourse, Consciousness, and Time. The Flow and Displacement of Conscious Experience in Speaking and Writing*. Chicago : University of Chicago Press, 1994. 327 p.

93. Cook G. *The Discourse of Advertising*. L. : New York, 1992. 250 p.

94. Dacos M. *Digital Humanities* : електрон. версія. URL : <http://tcp.hypotheses.org/501> (дата звернення: 18.11.2021).

95. *Digital Humanities: гуманитарные науки в цифровую эпоху* // под ред. Г. В. Можяевой. Томск : Изд-во Томского ун-та, 2016. 634 с.

96. Dijk van. T. A. *Studies in the Pragmatics of Discourse*. New York : Mouton Publishers, 1981. 331 p.

97. Drake N. Sulfur Stalled Surface Temperature // *Science News*. 2011. Vol. 12. P. 17–18.

98. Eble C. *Slang and Sociability*. London : University of North Carolina Press, 1996. 228 p.

99. Fairclough M. *The Discourse on Language* // *The Archaeology of Knowledge & Discourse on Language*. NY : Pantheon Books, 1989. P. 215–237.

100. Fahey T. Privacy and the Family: Conceptual and Empirical Reflections // *Sociology*. Vol. 29. 1995. P. 687–702.

101. Fedorenko N. D. *Scientific Discourse as Modern Linguistics Inquiry*

Subject // European researcher. 2011. № 4 (6). P. 435–438.

102. Freedman A. Anyone for Tennis? // Genre and the New Rhetoric. London : Taylor & Francis, 1994. P. 43–66.

103. Gannon R. The Great Balloon Race : електрон. версія. URL : <https://greatballoonrace.co.uk/> (дата звернення: 11.10.2021).

104. Gregory J., Miller S. Science in Public – Communication, Culture and Credibility. New York : Plenum Press, 1998. 294 p.

105. Hansen M.-B. The Functions of Discourse Particles. A Study with Special Reference to Spoken French. Amsterdam : John Benjamins, 1998. 417 p.

106. Harris Z. Discourse Analysis // Language. Washington : Linguistic Society of America. 1952. Vol. 28, № 1. P. 1–30.

107. Hayles N. How We Think: Transforming Power and Digital Technologies // Understanding Digital Humanities Palgrave Macmillan, 2011. P. 42–66.

108. Kardach J. Tech History: How Bluetooth Got Its Name : електрон. версія. URL : http://www.eetimes.com/document.asp?doc_id=1269737 (дата звернення: 07.11.2021).

109. Key Concepts in Communication. UK : Methuen, 1983. 384 p.

110. Kinneavy J. L. A Theory of Discourse: the Aims of Discourse. NY : Norton, 1980. 478 p.

111. Mone G. Boxful of Radiation // Popular Science. USA, 2012. Vol. 280, issue 5. P. 71–72.

112. Monson H. Bluetooth Technology and Implications : електрон. версія. URL : <http://www.webcitation.org/61AaIXeMK> (дата звернення: 18.11.2021).

113. Myers G. The Pragmatics of Politeness in Scientific Articles // Applied Linguistics. 1989. № 10. P. 1–35.

114. Nunan A. Introducing Discourse Analysis. London : Language Arts & Disciplines, 1993. 134 p.

115. Ong W. Orality and Literacy // The Technologizing of the World. L. : Routledge, 1982. 201 p.

116. Orlikowski W., Yates, J. Genre Repertoire: the Structuring of Communicative Practices in Organizations // Administrative Science Quarterly. 1994. P. 542–574.

117. Palmer G. B., Sharifian F. Applied Cultural Linguistics : Implications for Second Language Learning and Intercultural Communication. Washington : John Benjamin Publishing Company, 2007. 186 p.

118. Perenson M. J. Today's Best GPS Devices : електрон. версія. URL : http://www.pcworld.com/article/217102/todays_best_gps_devices.html (дата звернення: 07.09.2021).

119. Schiffrin D. Approaches to Discourse. Cambridge : MA, 1994. 872 p.

120. The Digital Humanities Manifesto 2.0 : електрон. версія. URL : https://www.humanitiesblast.com/manifesto/Manifesto_V2.pdf (дата звернення: 15.09.2021).

121. Westin A. Privacy and Freedom. L. : The Bodley Head, 1970. 488 p.

122. Wise J. How a Small Piece of Metal Caused the Reno Air Race Crash // Popular Mechanics : електрон. версія. URL : <http://www.popularmechanics.com/technology/aviation/crashes/how-a-smallpiece-of-metal-caused-the-reno-air-race-crash-6481596> (дата звернення: 03.11.2021).

ПЕРЕЛІК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

123. Електронний словник «АВВУУ L.12» : електрон. версія. URL : <http://lingvo.abbyuonline.com/ru> (дата звернення: 19.10.2021).

124. Закоморний М. М. Словник Термінів з інформатики : електрон. версія. URL : http://www.zhu.edu.ua/mk_school/mod/glossary/view.php?id=17031 (дата звернення: 20.10.2021).

125. Півняк Г. Г. Тлумачний словник з інформатики. Дніпропетровськ : Нац. гірнич. ун-т., 2010. 600 с.

126. Пройдаков Е. М. Англо-український тлумачний словник з обчислювальної техніки, Інтернету і програмування. Київ : СофтПрес, 2006.

824 с.

127. AHDEL. The American Heritage Dictionary of the English Language : електрон. версія. URL : <http://ahdictionary.com> (дата звернення: 24.09.2021).

128. OEtD. The Online Etymology Dictionary : електрон. версія. URL : <http://www.etymonline.com/index.php?term=money> (дата звернення: 07.09.2021).

129. Webster : електрон. версія. URL : <http://www.merriam-webster.com/> (дата звернення: 11.10.2021).

ПЕРЕЛІК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

130. Digital Preview // Popular Mechanics. USA, 2021. February. P. 20–21.

131. DIY Biofuels : Fat of the Land // The Economist : електрон. версія. URL : <http://www.economist.com/node/21540981> (дата звернення: 12.11.2021).

132. Manchester : електрон. версія. URL : <https://subjects.library.manchester.ac.uk/digitalhumanities/examples> (дата звернення: 12.11.2021).

133. Manchester-blog : електрон. версія. URL : <https://blog.research-plus.library.manchester.ac.uk/2017/05/30/discussing-digital-scholarship-at-the-second-digital-humanities-library-lab/> (дата звернення: 19.11.2021).

134. Newscientist : електрон. версія. URL : <http://www.newscientist.com/> (дата звернення: 27.10.2021).

135. Scientificamerican : електрон. версія. URL : <http://www.scientificamerican.com/> (дата звернення: 27.10.2021).

ДОДАТКИ**Додаток А****Тези конференції**

*Наталія КОЛЕНКО
Запоріжжя*

**СТАНОВЛЕННЯ ПОНЯТТЯ АНГЛОМОВНОГО ДИКУРСУ
ЦИФРОВОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ**

Інтерпретаційний інструментарій поняття «дискурс» у сучасних лінгвістичних студіях характеризується експансивним осягненням диверсифікованої діяльності сучасників [5]. Дискурс – сучасний соціолінгвальний осередок динамічних рефлексій його учасників і межі вже давно сягають поза такі поняття як «довільний фрагмент тексту», «мовлення», «текст», «функціональний стиль» [2, с. 70].

З кожним днем у цифровому суспільстві виникають нові концепції, творчі напрямки, засоби та техніки створення цифрових об'єктів, що вербалізуються шляхом осмислення, інтерпретації та опису і, як наслідок, цей процес призводить до виникнення великого обсягу мовного матеріалу та розлогої формації дискурсу цифрової гуманітаристики (Digital Humanities – Д.Н.). Досліджуваний тип дискурсу визнається глобалізованою системою із англomовним медіативним інструментарієм. Д.Н. передбачає вивчення гуманітарних дисциплін (літератури, історії, культурології, мов тощо) посередництвом цифрових технологій, або ж спрямовується на вивчення теоретичних принципів функціонування сучасних цифрових технологій. Цифрові гуманітарні науки характеризуються інтерактивністю, гібридною методологією, розмаїттям моделей і практик [1, с. 5; 4, с. 7]. Розширення області застосування інформаційно-комунікаційних технологій генерує нові форми мережових комунікацій у всіх сферах життя суспільства і виражається в створенні нового типу соціальності – мережевому [5]. Цифрова гуманітаристика нині являє собою авангард розвитку соціогуманітарного

знання. Можливості цифрових технологій призводять до фундаментальних змін у численних сферах уживатку. Увага приділяється саме становленню індивіда задля досягнення високого рівня соціальної культури і традицій суспільної поведінки; отримання стійкого менталітету суспільства з культом окремої особистості.

Мова англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики адресована масовій аудиторії. Аналіз змістовної сторони англомовного дискурсу цифрової гуманітаристики демонструє наявність технічної термінології комп'ютерних засобів, цифрових технологій та інтегрованих лексичних інновацій. До функціональних характеристик, що створюють англомовний дискурс цифрової гуманітаристики, належить концептуальна тематика, неізолюваність у загальному дискурсивному просторі, масовість аудиторії.

Ми можемо стверджувати, що цифрова гуманітаристика поновому ставить традиційні питання розуміння та сприйняття цифрового матеріалу, та механізм інституалізації безсумнівно є пов'язаним зі стратегіями використання знань, які тісно пов'язані з дослідженнями комунікативних практик. Та цифрова гуманітаристика виступає як специфічна медіальна зона – зона обміну, де виникають багатопланові відносини між рівневими знаннями, практиками і комп'ютерними технологіями, які лежать в основі розсіяних інституціональних структур.

ЛІТЕРАТУРА

1. Володин А. Ю. Digital Humanities (Цифровые гуманитарные науки): в поисках самоопределения. Вестн. Пермского ун-та. История. 2014. № 3 (26). С. 5–12.
2. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. 280 с.
3. Макулин А. В. Интеллектуальные системы в гуманитарной сфере и цифровая философия. Вестн. Северного (Арктического) фед. ун-та. Серия: Гуманитарные и социальные науки. 2016. № 2. С. 76–86.
4. Можяева Г. В. Digital Humanities: цифровой поворот в гуманитарных науках. Гуманитарная информатика. 2015. Вып. 9. С. 8–23.
5. Lazebna N. English Language as Mediator of Human-Machine Communication. Mysore, India : PhDians along with Ambishpere ; Academic and Medical Publishers ; Royal Book Publishing. 2021. 571 p.